

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber V. Amor ordinatus in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

exercens, ad specificam bonitatem ipsius non attingeret, uti dixi n. 25. Vide quæ dixi lib. 1. c. 8.

CAPUT V.

Tametsi intentio boni finis non tollat, diminuit tamen malitiam mali mediæ.

29 **R**atio est 1°. quia hoc ipso quod malum medium quis non vult, nisi ob finem bonum, ostendit se minus affici malitiâ. 2°. Dum unam habet ex præcipuis circumstantiis bonam, minus deest actui suo de conformitate ad rectam rationem.

30 Et rationi accedit 1°. autoritas S. Augustini l. contra mendacium c. 8. dicentis, quod peior est qui concupiscendo, quam qui miserando, id est, misericordiâ voluntate furatur, tametsi horum duorum non ideo est quisquam bonus, quia peior est unus. Item, in suo genere alius ejusdem generis peccatis leviora fiunt, qua bono animo videntur admitti.

31 Accedit 2°. communis sensus, quo minus peccare censetur, qui mendacium profert ad salvandam vitam patris, quam qui profert illud gratis, vel ob jocum.

32 Peccat quidem qui malum medium ordinat ad finem bonum. Non enim sunt facienda mala, ut eveniat bona; sed minus peccat, quam si malum medium amaret propter se, non propter bonum: non quia bonus finis malo isti medio aliquid suæ bonitatis communicat; sed quia malitia istius mediæ ipsi minus voluntaria est, quam si medium istud propter se amaret. Quod enim propter se amatur, magis amatur, quam quod propter aliud præcisè.

CAPUT VI.

Circumstantiæ mutantes & non mutantes speciem peccati.

33 **I**llæ circumstantiæ peccati speciem mutant, quæ important novam & specialem difformitatem cum ratione & lege æterna. Ad quod distinctius dignoscendum vidende sunt regulæ, quæ habentur infra lib. 9. c. 8. Illæ autem speciem non mutant, sed, intra eandem speciem, peccati malitiam aggravant, quæ spe-

cialem ejusmodi difformitatem non important, sed aggravant, seu augent præexistentem.

Utraque clarè & prolixè enarrat caput Con-34 sideret de pœnit. dist. 5. c. 1. sumptum ex lib. de vera & falsa pœnit. c. 14. Consideret pœnitens qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate persona, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem, secundum excellentiam sui status, aut officii, & secundum modum meretricis, & in modo operis sui, & qualiter turpitudinem suam per egit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut sunt domus dominorum, & aliorum multorum, si in tempore orationi constituto, aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejuni. Consideret quantum perseveraverit, & defleat quod perseveranter peccaverit, & quanta virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim qui non solum vincuntur, sed ultro se peccato offerunt, nec expectant remissionem, sed preveniunt voluptatem, & pertractant secum, quam multiplici actione vitii delectabiliter peccant. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se, cujus ætatis fuerit, cujus sapientia, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. Defleat virtutem, qua interim caruit. Dolendum enim, & dolore purgandum, non solum quia peccavit, sed etiam quod se virtute privavit. Defleat etiam, quoniam in uno offendens, factus est omnium per ingratitude reus; ingratus enim exiit, qui plenus virtutibus, Deum omnino non imuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccavit, quia omni bono abundavit. Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deslere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit. Etiam quod exemplum exiit mali, in operatione sui criminis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conservatam, & commodum proximi, quod desistat exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitia, quam eis non adhibuit.

LIBER QUINTUS.

Amor ordinatus.

1 **S**i moralitas omnis ab amore dependet, bonitas omnis actuum humanorum ab amoris dependet ordine. Siquidem ordinata dilectio, legis est plenitudo, ab eaque lex pendet & Propheta. Propterea l. 3. c. 3. & 4. dixi, primum christiani hominis officium esse, amorem suum rectè ordinare, primamque proinde Theologi Moralis curam esse oportere, sanam christianamque de ordinato Dei creaturarumque amore doctrinam tradere:

cùm humanorum affectum primus sit amor, causaque & mensura cæterorum. Neque enim alia de causa res aliqua desideratur, speratur, delectatur, nisi quia amatur; nec odio quidquam habetur, nisi quia malum, id est, contrarium bono quod amatur. Quod malum, dum imminet, timetur; dum præsens est, de eo tristitia concipitur; sicut & audacia, dum contra illud insurgitur; ira, dum de autore ipsius vindicta appetitur. Denique propter amo-

rem boni omnia agunt, quacumque agunt, inquit D. Dionysius de divin. nomin. c. 4. *Et omne agens agit quacumque actionem ex aliquo amore*, ait S. Thomas 1. 2. q. 28. a. 6. Quapropter in ceteris affectibus & actibus quibuscumque erit ordo, si ordo sit in amore, dumque ordinatus est amor, ceteri quoque affectus & actus ordinati sunt; e contra dum amor inordinatus est, inordinati sunt & ipsi, uti breviter, sed eleganter Augustinus exprimit l. 14. de civit. Dei cap. 7. dicens, quod *recta voluntas est bonus amor, & voluntas perversa, malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est, eoque fruens, letitia; fugiens quod ei adversatur, timor est; idque, si acciderit, sentiens tristitia est.* Proinde mala sunt ista, si malus est amor; bona, si bonus. *Amor itaque ordinatus est evangelica illa arbor bona, de qua Veritas dicit: Omnis arbor bona fructus bonus facit. . . non potest arbor bona fructus malos facere, Matth. 7. Et Apostolus: Caritas non agit perperam, 1. Cor. 17.* Totam proinde actuum humanorum œconomiam, universamque christianam Ethicam complectitur tractatus de ordinato inordinatoque amore, de quo principiis, regulis & mediis amoris ordinati, necnon de remediis amoris inordinati. Summi ergo momenti est, sana solidaque de ordinato inordinatoque amore principia tradere, magnoque studio allaborandum, ut illa inveniantur, inventa menti imprimantur, impressa voluntas toto affectu complectatur, vitæque secundum ea dirigatur, bona faciendo, & à malis declinando. Quod profectò fiet, amoris ordinem custodiendo, perversionemque sollicitè cavendo. Sed ante omnia, explicanda est amoris natura, objectum, motivum & finis. Sit itaque

CAPUT I.

Amoris natura, objectum, motivum & finis.

A Mare, ut Philosophus dicit 2. Rhetor. 4. *est velle alicui bonum.* Verum, ut S. Thomas advertit 2. 2. q. 17. a. 2. ad 1. *Philosophus ibi diffinit amare, non ponens totam rationem ipsius, sed aliquid ad rationem ejus pertinens. Quid igitur amor? Amor* (ait S. Doctor 1. 2. q. 25. a. 2. in corp.) *nihil aliud est quàm complacentia boni, sive (ut ait q. 27. a. 1.) complacentia amantis ad amatum, sive ad bonum, ut antè dixit. Quidquid namque amatur, amatur ut bonum. Unicuique autem est bonum id quod est sibi connaturale & proportionatum, sive naturæ suæ conveniens & accommodatum, ut ait ibidem. Unde q. 29. a. 1. in corp. Amor* (inquit) *est consonantia quadam appetitus ad id quod apprehenditur ut conveniens; odium verò est dissonantia appetitus ad id quod apprehenditur ut repugnans & nocivum.*

³ Per consequens omne conveniens in quantum huiusmodi, habet rationem boni, ait S. Doctor ibid. estque proinde amoris objectum, ipsiusque

motivum seu excitativum. Quodnam enim aliud est amoris excitativum, nisi amabilitas objecti? atqui omne conveniens, in quantum huiusmodi, amabile est: neque enim amabilitas aliud est quàm convenientia unius objecti respectu alterius, ratione alicujus perfectionis, quâ ipsum perficere potest, nisi ex se sit omnimodè perfectum.

Idèò naturam amoris pulchrè Salesius explicat l. 1. de amore Dei c. 7. cui titulus, *Descriptio amoris in genere*: ubi sic: *Tanta est convenientia voluntatis cum bono, ut statim atque illud apprehendit, ad illud se convertat, ut sibi in ipso complacere, tamquam in objecto sibi gratissimo, cumque ipso tantam habet connexionem, ut nec voluntatis natura explicari queat, nisi per respectum ad bonum, nec natura boni, nisi per ordinem ad voluntatem, sicut objecti convenientis ad potentiam cui convenit. . . Voluntas igitur bonum apprehendens per intellectum illud ipsi representantem, statim in eo sentit complacentiam quandam delectationemque, quâ suaviter sed fortiter movetur & inclinatur in objectum istud amabile, ut ei uniatur, atque ut ad unionem ipsam perveniat, complacentia illa facit ut exquirat omnia media ad id magis apta & accommodata. Arctissima proinde est convenientia voluntatis cum bono; convenientia ista causat complacentiam in illo, complacentia movet impellitque voluntatem ad bonum, motus iste ad unionem tendit, voluntas tandem sic mota ad unionemque tendens, omnia quæ sunt media necessaria, quibus ad eam perveniat. Amor profectò, generaliter loquendo, simul omnia ista comprehendit, ut pulchra quæpiam arbor, cujus radix est convenientia voluntatis ad bonum; pes est complacentia; caput seu thyrsum est ipse motus; profectioes mediorum usus & conatus sunt rami; unio seu fructio est fructus. Sic amor ex quinque ipsi partibus seu actibus præcipuis compositus videtur. Amor insensibilis magnetem inter & ferrum, imago vera est amoris sensibilis & voluntarius, de quo nobis sermo. Ferrum itaque talem cum magnete convenientiam habet, ut statim atque tangitur, virtute ipsius ad ipsum convertatur; inde statim incipit agitari, parvisque saltitationibus commoveri, velut demonstrans innatam sibi inclinationem ad complacentiam. Denique versus magnetem fertur, & modis omnibus se movet ut ei uniatur. An non iste sunt partes omnes vitalis amoris, per inanimatas res istas bene representata?*

Verumtamen, Theotimo, complacentia, motusque, seu effluxus, & tendentia voluntatis in rem amabilem, propriè amor est; sic tamen ut complacentia non sit nisi initium ipsius, motus verò, seu cordis in rem amatam effluxus, verus sit amor essentialis. Uno verbo, complacentia primus est effectus boni in voluntate; effectum istum motus consequitur, quo voluntas fertur in rem amatam, eique se jungit; & isto in motu amor verè proprièque consistit. Quidam nihilominus magni viri complacentiam ipsam, amorem esse non sine verisimili ratione crediderunt: quando-

quidem motus amoris non solum originem habet ex complacentia in corde percepta ad primum boni occursum, in secundaque complacentia terminatur, qua per unionem cum objecto amato in cor revertitur; sed & per complacentiam nutritur perficiturque: sicque amor ex complacentia nascitur, per complacentiam conservatur, in complacentia terminatur, & usque adeo sine complacentia esse non potest, ut ea cessante cesset... complacentia est qua voluntatem agit, eamque movet, & in rem amata ipsi unita facit requiescere. Cum igitur tanta sit dependentia motus amoris à complacentia, & inseparabilitas tanta; haud mirum si amor & complacentia magnis illis ingenis una eademque res visa sit; tamen in rei veritate amor, utpote anima passio, complacentia simplex esse nequeat, sed motus ex ea procedens, & usque ad unionem seu fruitionem perseverans.

Sequenti verò capite, cui titulus: *De convenientia amoris excitativa*, clarè exponit, in quo convenientia ista consistat; & postquam offendit non consistere semper in qualitatibus similitudine (cum humanus amor non nunquam fortitè concipiatur inter personas, quarum contrariæ sunt qualitates, quam inter similes) concludit sic: *Convenientia ergo, qua amoris est causa, in amantis ad rem amatam proportionem, coaptationem & correspondentiam consistit; sic enim medicina agro amabilis non est ob similitudinem, sed ob proportionem & correspondentiam ad necessitatem ipsius, quatenus scilicet ager indiget sanitate, quam medicina potest ipsi conferre, quomodo etiam infirmum medicus, & discipulum magister amat, velut subjectum, erga quod artem suam exercere potest. Amorem itaque non semper conciliat similitudo & simpatia, sed correspondentia & proportio, in eo consistens quod per unionem unius rei ad alteram, una per alteram naturaliter perfici potest & meliorari... Prima proinde amoris causa est convenientia amantis ad rem amatam, consistens in correspondentia, qua nihil aliud est nisi relatio mutua, qua res apta efficiuntur ad perfectionem aliquam sibi mutuo communicandam.* Haecenus Salesius, primam amoris causam cum S. Thoma asserens mutuam esse convenientiam inter amantem remque amatam, qua nihil aliud sit quam proportio, correspondentia, seu aptitudo, qua res aliqua apta est excitare voluntatem ad ipsam amore prosequendam, eique se uniendum tamquam perfectibile cum perfectivo, sive tamquam objecto habenti rationem causæ efficientis respectivè ad naturam perfectibilem per rem illam.

Cui sanè assertioni veteres omnes Philosophi, Stoici, Peripateticique concinunt, exceptis Epicureis, uti videre est apud Ciceronem in libris de finibus bonorum & malorum, ubi variarum sectarum Philosophos inducit, illud pro indubitato pariter statuentes, prius esse aliquid esse convenientem alteri, quam ab eodem appeti, amoremque omnem alterius incipere à seipso, sive ab amore sui: sic enim phi-

losophantem inducit Catonem Stoicum l. 3. *Placet his, quorum ratio mihi probatur, simul atque natum sit animal, ipsum sibi conciliari & commendari ad se conservandum... quod non fieret, nisi statum suum diligerent, fieri autem non posset ut appeterent aliquid, nisi... se & sua diligerent; ex quo intelligi debet principium ductum esse à se diligendo.* Quod & Piso hinc verbis l. 5. exprimit: *Omne animal seipsum diligit, &... omni animali illud quod appetit, positum est in eo quod natura est accommodatum.* Et rursus Cato: *In natura primum inesse incipit, & intelligi quid sit quod verè bonum possit dici, prima enim conciliatio hominis ad ea que sunt secundum naturam.* Et Cicero ipse: *Bonum appello, quidquid secundum naturam, id est, naturæ conveniens, est; quod contra, malum. Ne ego solus (addit) qui Peripateticus sum, sic definitio bonum & malum, sed & in Chrysippe, qui Stoicus es, eodem definit modo.* Unde l. 3. rursus ex Catone dicit, quod bonum per se expetendum positum sit in eo quod convenientiam appellamus. Enimverò quomodo moveri animus ad appetendum potest, si id quod videtur, non percipit, accommodatumne natura sit, an alienum? Ergo (inquit l. 5.) *omni animali illud quod appetit, positum est in eo quod est naturæ accommodatum, id est, conveniens.* Unde ex eo quod Epicurus, cum suis, Deum comminifceretur sine actione, sine beneficentia, sine amore, sine providentia erga homines, ultimamque hominis felicitatem in Deo non poneret, sed in voluptate; cum ceteris Philosophis concludit, Deum homini amabilem non esse: cum nulla (secundum Epicurum) Dei convenientia esset cum natura humana, nulla hominis à Deo perfectibilitas, seu beatificabilitas. Siquidem Cotta apud ipsum l. 1. de natura deor. in fine: *Si (inquit) maximè talis est Deus; ut nulla gratia, nulla hominum charitate teneatur, valeat. Refellitque Veilleium Epicureum, aientem, quod præstans natura deorum digna sit veneratione amoreque hominum: habet enim venerationem justam quidquid excellit. Quid est (replicat Cotta) cur deos ab hominibus colendos dicas, cum dii non modò homines non colant, sed nihil omnino curent, nihil agant? At est eorum (inquit) eximia quadam præstansque natura. An quidquam eximium potest esse in ea natura, qua, sua voluptate latans, nihil nec actura sit unquam, neque agat, neque egerit? qua porro pietas ei debetur, à quo nihil acceperis?... Epicurus ergo ex animis hominum extraxit radicibus religionem, cum diis immortalibus & opem & gratiam sustulit. Cum enim optimam & præstantissimam naturam Dei dicat esse, negat idem esse in Deo gratiam, adeoque tollit id quod maximè proprium est optimæ præstantissimæque naturæ. Quid enim est melius, aut quid præstantius bonitate & beneficentiâ? qua cum carere Deum vultis, neminem Deo, nec Deum nec hominem charum, neminem ab eo amari, neminem diligi vultis. Et qua de causa Stoici virtutem homini propter*

se amabilem censuerunt? non aliâ, nisi quia eam humanæ naturæ per se & propter se convenientem esse crediderunt, in eaque finem hominis ultimum, seu beatitudinem constituerunt.

6 In tribus ergo principiis istis omnes Philosophi (Epicureis exceptis) convenerunt, 1°. quod prius sit unum alteri esse conveniens, quam ab ipso amari: nam, uti Caronem supra de virtute philosophantem audivimus, *quomodo moveri animus ad appetendum potest, si id quod videtur, non percipit, accommodatumne natura sit, an alienum?* 2°. Quod nihil propter se diligendum sit, nisi per se & propter se conveniens sit: si enim solum conveniens sit propter aliud, sive in ordine ad consequendum bonum à se distinctum, sicut medicina propter sanitatem, solum diligendum est propter aliud, non propter se. 3°. Quod nobis innatus sit amor, quo necessarîo amamus statum naturæ nostræ convenientem, ex quo amamus quidquid amamus. Propterea namque dixerunt, *fieri non posse, ut animalia appetere aliquid, nisi se & sua diligerent, principiumque omnis dilectionis ductum esse à se diligendo.*

7 Quo in principio cum Philosophis antiquis sancti etiam Doctores conveniunt, signanter Augustinus & Thomas: siquidem Augustinus l. 13. de Trinit. c. 3. de amore loquens beatitudinis: *Quidquid (inquit) aliud quisquam latenter velut, ab hac voluntate, qua omnibus hominibus satis nota est, non recedit. Et c. 5. Quoniam verum est, quod omnes homines esse beati velint, idque unum ardentissimo amore appetant, & propter hoc cetera quaecumque appetunt. Et c. 8. asserit naturam ipsam nos compellere ut beati esse velimus. Concione etiam primâ in Psal. 118. Beatum esse, tam magnum bonum est, ut hoc & boni velint esse & mali; nec mirum quod boni propterea sint boni, sed illud est mirum quod etiam mali propterea sint mali ut sint beati. Verum est tamen, quia in malo beatitudinem quaerunt, & se miseros putant, cum ad sua concupiscentia voluptatem latitiamque non perveniunt. Atque hinc Homil. 37. inter 50. cum laudatis Philosophis concludit, quod amores omnes & dilectiones prius sint in hominibus de se, & sic de alia re quam diligunt. Quodque dilectio unicuique à se incipit, & non potest nisi à se incipere. Similiter D. Thomas 1. 2. q. 5. a. 8. docet necesse esse quod omnis homo beatitudinem velit. Et q. 1. a. 6. necesse esse quod omnia, que homo appetit, appetat propter ultimum finem consequendum. Quod duplici probat ratione. Prima est: quia impossibile est quod voluntas aliquid appetat, nisi sub ratione boni sibi convenientis; quod vel est bonum perfectum, vel tendens in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicujus ordinatur ad consummationem ipsius, sicut pars ad totum, & ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur in perfectionem consummatam. Secunda est: quia sicut nulla causa secunda prorumpit in actum, nisi moveatur à causa primâ; sic nullum appetibile secundum mover*

appetitur, nisi moveatur à primo appetibili; quod est ultimus finis.

Denique ipsamet ratio dicitur nihil à nobis amari posse, nisi nobis conveniens; eo quod utique nihil amare possimus, nisi nobis amabile sit; nihil verò nobis amabile esse potest, nisi nobis conveniens. Cum sublatâ convenientiâ, auferatur appetitus excitativum. Nullum quippe in objecto est appetitus excitativum, si nulla sit convenientia, per quam voluntas excitetur ad ipsum appetendum. Per quid enim tunc excitari potest? certe non per absolutam aliquam perfectionem ipsius; utpote quæ si apprehendatur absque ulla convenientia respectivè ad nos, nullam habebit vim excitandi voluntatem nostram ad ipsum appetendum, sed ipsam relinquet indifferentem ad ipsum appetendum vel non appetendum; imò ipsam excitabit ad ipsum odio prosequendum, si perfectio absoluta ipsius non solum non apprehendatur ut nobis conveniens, sed apprehendatur ut disconveniens & noxia. Cum enim necessarîo amemus statum naturæ nostræ convenientem, per consequens necessarîo odio prosequimur statum disconvenientem, propositum ut talem, sive omne illud quod nobis proponitur ut statui nostro profus disconveniens, uti patet in dæmonibus & damnatis, qui, licet cognoscant justitiam Dei, quia tamen vitio suo eam non apprehendunt, nisi ut statui nostro profus noxiam & disconvenientem, non apprehendunt ut amabilem, sed ut odibilem. Et ideo Deum non amant, sed odio habent.

Verissimum proinde est quod S. Thomas supra n. 2. dicit, bonum conveniens, quâ tale objectum esse amoris nostri. Per consequens nullas absolutas perfectiones objecti absque ullo respectu convenientiæ ad nos, illud reddere nobis amabile, sed admirabile duntaxat. Aliâs illud adhuc amabile redderet, quàmlibet nobis disconvenientes forent, causaque miseræ nostræ, non felicitatis; atque ita falsum esset nos propter beatitudinem nostram velle quodcumque volumus.

Triplex porrò est bonum nobis conveniens, 10 scilicet honestum, utile, jucundum; non quod ista sint tria bona specie distincta, sed tres boni respectus. Omne quippe bonum honestum sub diverso respectu utile est ac jucundum; honestum, quatenus propter se amore dignum & prosecutione; utile, quatenus perficiens amantem; jucundum, quatenus possessio ipsius ipsi gaudium & lætitiâ parit. Similiter omne verè utile, honestum est, saltem honestate respectivâ. Et tamen omne bonum jucundum non sit honestum, sæpè tamen utile est parti animali & sensitivæ. Ut sic tamen præcisè, non est verè bonum; imò solum bonum honestum, Tullio est verè bonum. *Quid enim bonum? (quærit in paradoxis) Si quid rectè sit & honestè, & cum virtute... id solum opinor bonum.*

Bonum itaque honestum illud est, quod 11 propter

propter se ordinatè amabile est; unde cum solus Deus propter se ordinatè amabilis sit, uti postea demonstrabitur, unicum est bonum absolute honestum, scilicet Deus; quamvis alia quaedam bona, propter se non amabilia, respectivè, sive in ordine ad Deum honesta dici queant, eo modo quo alimentum, exercitium, medicinæ & similia dicuntur sana, non absolute, sed respectivè, quatenus ordinem habent ad sanitatem. Et sic creatæ virtutes honestæ sunt respectivè, non absolute. Virtutem quidem Stoici absolute honestam esse opinati sunt; sed hoc idè quia in virtute summum bonum, finemque hominis ultimum erroneè constituerunt. In virtutum proinde creatarum exercitiis agnoscenda non est honestas absoluta, sed relativa dumtaxat.

12 Simili ferè modo philosophandum de bono utili, solum videlicet verè utile esse, quod conducit ad bonum absolute honestum, sive ad summum bonum consequendum, prout S. Ambrosius docet l. 1. de Offic. c. 9. hæc verbis: *Nihil ut lo, nisi quod ad vitam illius æternæ profici gratiam, desinimus, non quod ad delectationem præferimus. Est igitur eadem utilitas que honestas.* Nec alia vera est jucunditas, nisi de summo bono, sive in ordine ad illud, si sermo sit de bono jucundo respectivè ad partem hominis rationalem & spiritualem, & non solum in ordine ad partem animalem ac sensitivam, quæ per se non fertur nisi in delectationes sensibiles: neque enim nobis hæc sermo est de amore sensitivo & animali, sed de rationali spiritualique, utpote qui solus liber, legibulque, & regulis morum subiectus.

13 Superest ut aliquid de amoris fine dicamus, de quo illud imprimis est observandum, bonum, finem, felicitatem, non esse nisi tres ejusdem objecti nobis convenientis respectus. Nam dum objectum consideratur quatenus appetitum move, per respectum convenientiæ ad nos, sub eo respectu est bonum; dum autem consideratur ut terminus, in quem tendit, & in quo terminatur appetitus noster, sub eo respectu est finis; denique dum consideratur ut nos lætificans per sui fruitionem, seu possessionem, sub eo respectu est felicitas nostra.

14 Secundò observandum, solum illud bonum esse finem amoris nostri, in quo amor noster sistit & terminatur, quodque proinde à nobis propter se, non propter aliud amatur. Nam, ut Augustinus l. 2. contra adversarium leg. & Prophet. c. 7. ait: *Finis est propter quem sunt omnia quæcumque al quo fiunt officio.*

15 Tertiò observandum, finem à Philosophis duplicem distingui, videlicet finem qui, sive cuius gratiæ, & finem cui. Finis qui, ille est quem propter se volumus, & propter quem agimus. Finis cui, est persona, cui bonum volumus. Omnis quippe amor, volitio est boni. Omne verò bonum, quod volumus, alicui volumus, vel utique nobis ipsis, vel alteri. Persona itaque, seu subiectum, cui bonum illud volumus, est finis cui. Aliud proinde sit

Tom. I.

gnificat amor, quo dicimur amare rem à persona distinctam, v. g. scientiam, honorem, pecuniam, &c. aliud; amor quo dicimur amare personam, v. g. parentes, uxorem, filios, amicos, &c. Amare namque scientiam, honorem, pecuniam, &c. est velle rerum istarum acquisitionem, vel fruitionem, vel de earum fruitione gaudium: amare verò parentes, uxorem, filios, amicos seu personas, est ipsis velle aut procurare bonum.

Cæterum amor omnis, etiam scientiæ, pe-
cuniæ, &c. amor est personæ alicujus, vel nostræ, vel alterius, cui res istas volumus. In omni proinde amore duplex est respectus, unus ad objectum seu bonum amatum; alter ad subiectum, seu personam cui bonum istud volumus. Quodcumque tamen bonum amatum alteri volumus, tamquam subiecto, v. g. parenti, filio vel amico, nos equidem semper sumus subiectum, cui immediatè volumus satisfactionem, quam omnis amans inseparabiliter percipit ex amore, quo alteri vult bonum. Ut quid enim pater ex amore filii procurat ipsi divitias & dignitates, vel iis seipsum exuit, ut eas in ipsum transferat, nisi quia filium considerans velut partem sui, satisfactionem habet ex hoc quòd ipsi velit & procuret bona ista? Propterea Augustinus supra n. 8. dicit amores omnes prius esse in hominibus de se, & à se incipere, & sic esse de alia re vel personâ quam diligunt. Talis enim naturæ à Deo conditum sumus, ut amor noster nunquam feratur nisi in bonum nobis conveniens, seu naturæ nostræ accommodatum, saltem ad satisfactionem aliquam; seu jucunditatem ex amore ipsius nobis conciliandam.

17 Quartò observandum, omnem finem, quatenus finem, propriè esse finem ultimum. Cum omnis finis, quæ talis, sit terminus amoris, ad quem, ut amans perveniat, media omnia conducentia adhibet, ab iisque adhibendis eo ipso cessat, quo ad eum pervenit. Est ergo finis ultimus respectivè ad media propter ipsum adhibita. Porro quia finis ultimus in uno genere, respectivè ad media ad ipsum consequendum adhibita, alteri fini superiori subordinatus esse potest, ideòque respectivè ad ipsum in alio genere esse potest finis intermedius, ideò fines duos ultimos Philosophi distinguunt, videlicet finem ultimum secundum quid, & finem ultimum simpliciter. Finis ultimus secundum quid, ille est, qui sic est ultimus in uno genere, respectivè ad media ad se relata, ut rationem habeat mediæ, respectivè ad finem superiorem, cui subordinatur: sic pharmaca rationem habent finis ultimi secundum quid, respectivè ad artem pharmacopolar, eo quòd tota ars ista, mediaque quibus utitur, ad pharmacorum compositionem ordinentur, in eaque terminentur. Verum quia finis iste subordinatur fini superiori, ad eumque ordinatur, nimirum ad curationem, & curatio ad sanitatem, ipsa quoque sanitas ad Dei gloriam, æternamque felicitatem nostram ulterius ordinabilis est, re-

G g

pectu ulteriorum finium istorum rationem non habet finis ultimi simpliciter, sed finis intermedii, seu ultimi secundum quid dumtaxat. Quia finis ultimus simpliciter & absolute solus ille est, ad quem cetera omnia referuntur, ipse vero ad nullum alium finem refertur. Solus proinde Deus, seu summum bonum nostrum, est finis simpliciter ultimus ordinati amoris nostri: *Eo enim fruendo quisque beatus est* (inquit Augustinus epist. 118.) *propter quod cetera vult habere, cum illud jam non propter aliud, sed propter seipsum diligatur. Et ideo finis ibi dicitur, quia jam quod excurrat, & quo referatur non invenitur. Ibi requies appetendi, ibi fruendi securitas, ibi tranquillissimum gaudium optime voluntatis.* Et epist. 54. *Quare finis ibi dicitur: quoniam quicquid agimus ad illum referimus, & cum ad eum pervenerimus, ultra quod queramus non habebimus.*

CAPUT II.

Divisio amoris, verumque discrimen inter amorem concupiscentia, & amorem amicitia seu benevolentia.

18 **V**aldè observanda sunt ea quæ capite præcedenti dicta sunt de natura, objecto, motivo, & fine amoris, quia apprime necessaria sunt ad refellendos Quietistarum, Semiquietistarumque errores, quos Innocentius XI. & Innocentius XII. proscripserunt, ad quem etiam finem necesse est exactè scire naturam amoris amicitia, prout distinguitur ab amore concupiscentia, ut errores isti suis à fundamentis penitus subvertantur.

19 **A**mor itaque 1.º alius est innatus, seu invincibilis, & necessarius, scilicet amor beatitudinis in communi; alius liber, seu electivus. 2.º Alius naturalis, alius supernaturalis. Alius supernaturalis ex parte principii; alius supernaturalis ex parte objecti, cujusmodi est amor Dei, ut Authoris gratia & gloria. 3.º Alius amor Dei, alius creaturarum. 4.º Alius amor fruens, alius utens, seu fructio & usus. 5.º Alius amor charitatis, alius cupiditatis. Vide quæ dixi libro 3. c. 5. de tertia, quarta & quinta divisione. 6.º Alius amor concupiscentia, seu mercenarius; alius amicitia, seu gratuitus.

20 **A**d utriusque istius amoris elucidationem, animadvertendum, concupiscentiam aliquando latius, aliquando pressius accipi. Pressius accepta est amor bonorum temporalium & sensibilibus, subdividiturque in tres species, quæ sunt concupiscentia bonorum, concupiscentia divitiarum, & concupiscentia sensibilibus voluptatum. Sic proinde accepta non habet pro objecto nisi bona sensibilia, seu conducentia ad felicitatem corporis. Aliter tamen se habet in hoc statu naturæ corruptæ, aliter se habebat in statu naturæ integræ, in quo naturalis fuit, sive ab Authore naturæ indita concupiscentia sensibilibus bonorum, utpote necessa-

riorum ad corporis conservationem, ejusdemque cum anima unionem; sic tamen eo in statu sensibilia feriebant sensus, ut non prævererent rationem, nullumque excitarent sui desiderium vel passionem, nisi ex rationis imperio. Nullos proinde tunc excitabant motus inconsideratos, hominem cæco modo in sensibilia bona pertrahentes; sed quasi reverenter monebant ipsum de sua præsentia. Verum ex quo ratio per inobedientiam primorum parentum Deo rebellis fuit, in istius rebellionis præam sensibilia jam feriant sensus nostros præveniendo rationem, inconsideratosque in nobis excitant motus, per quos homo cæco modo pertrahitur in sensibilia. Impressio namque, quam sensibilia faciunt supra sensus nostros, ratione jam amplius non dirigitur (uti tunc dirigebatur) sed eam prævenit; nec homo jam perfectæ Dei suarumque obligationum cognitione naturali & supernaturali illustratur, uti tunc; sed perfectæ ista cognitione, Deique amore privatus, naturaliter impotens est ad continentiam sub rationis regula sensibilibus concupiscentiam. Cujus proinde inordinatio ex duplici illa privatione provenit, cognitionis scilicet & amoris.

Concupiscentia latius accepta, pro objecto 21 habet bona quæcumque conducentia ad felicitatem, tam animæ quam corporis, tam spiritualia, ut spiritualia consolationes, quam corporalia, ferturque tam in personas, quam in res à personis distinctas. Et ista est cujus à charitate, seu amore amicitia vel benevolentia discrimen hic inquiritur, confunditurque cum amore proprio, seu mercenario, quem *privatum* Bernardus appellat.

Amor itaque concupiscentia, sic accepta, 22 ille est, qui nec in personas, nec in res à personis distinctas fertur propter ipsas, velut amoris *finem qui*, sed propter bonum aliquid seu commodum ab ipsis distinctum, quod amanti ab amato speratur proventurum, propter quod ipsæ amantur, velut media propter finem. Amor vero amicitia est amor personæ independentem à quocumque bono, seu commodum ab ea distincto, velut *finem qui*, quod amanti ab ea provenire possit, nihil proinde aliud in amando quærens, nisi personam ipsam amatam, seu ipsius possessionem, vel satisfactionem amandi ipsam.

Si amor iste inter utramque personam, amantem scilicet & amatam, reciprocus sit, amor est amicitiae proprie dictæ. Si reciprocus non sit, magis proprie dicitur benevolentia amor quam amicitia.

Itaque objectum à nobis distinctum tunc 24 propter se amatur, & causâ sui (adèque amore amicitia, vel benevolentia, ut condistincto ab amore concupiscentia) dum non amatur propter aliud objectum, ad quod referatur velut medium ad finem *qui*, sed ita propter se, ut ipsum solum sit finis *qui* istius amoris, licet amans sit subjectum & finis *cui* objectum istud seu possessio ipsius desideratur. Neque

enim amores nostri à subjecto, nec proinde à fine cui specificantur, sed ab objecto, & fine qui, sive cuius gratiâ. Amori proinde amicitia non officit, quod objectum ipsius nobis ametur ut subjecto & fini cui, seu ut nobis bonum & conveniens, dummodò non ametur propter aliud bonum, seu interesse ex ipso speratum, ad quod referatur velut medium ad finem qui, sed ipsum solum per se immediatè & ratione sui sit objectum & finis qui istius amoris. Quidquid enim amatur ut per se immediatè finis qui, seu cuius gratiâ amoris nostri, propter se amatur, uti constat ex definitione finis qui, quam Philosophi, Theologique omnes tradunt post Augustinum, non uno loco dicentem: finem esse quodcumque propter se quaritur; quidquid verò propter aliud quaritur, non propter se, finem non esse.

14 Verum ergo discrimen amoris amicitia vel benevolentia, sive amoris gratuiti & disinteressati, ab amore concupiscentia, sive mercenario & interessato, in eo situm est, quod amor concupiscentia pro motivo habeat spem consequendi bonum aliquod, seu interesse à persona amata distinctum, propter cuius consecutionem vel fruitionem ipsa ametur velut medium vel instrumentum aptum ad illud consequendum, quod proinde bonum seu interesse sit principale objectum & finis qui, sive propter quem persona illa ametur, non ipsa propter se: amor verò amicitia pro motivo non habeat spem consequendi ullum bonum, seu interesse à persona amata distinctum, propter cuius consecutionem ipsa ametur, velut medium seu instrumentum aptum ad illud consequendum, sed propter se, velut unicum finem qui, sive cuius gratiâ.

25 Amare itaque personam vel ob solam satisfactionem quæ reperitur in amore ipsius, vel ob spem reperiendi perfectam beatitudinem in sola possessione, seu perfecta cognitione amorque ipsius, absque intuitu alterius boni, seu interesse à persona amata distincti, est amare ipsam vero, puro, perfecta quoque amicitia vel benevolentia amore. Sicque veteres omnes Philosophi intellexerunt, qui de perfecto amicitia vel benevolentia amore nobilius scripserunt, uti videre est apud Tullium l. 3. 4. & 5. de finibus bonorum & malorum, ubi Stoicorum omnium, Peripateticorumque hac de re sensum exponit. Sicut & in libro de amicitia, ubi pulcherrimus extat dialogus, quo Lælius accuratissime ea de re differentem inducit. Legatur specialiter istius libri caput 6. 7. 8. 9. 13. 14. 21. & 22. ubi perfectam explicat amicitiam profus ut supra, & eam quidem independentem esse vult à spe quorumcumque fructuum, utilitatum, emolumentorumque ab amicitia personaque amata & ipsius fruitione distinctorum, sed non à suavitate & satisfactione, quæ est in amando ipsam, quæ vel indistincta est ab amicitia, vel ipsi essentialiter aut inseparabiliter annexa. Quòd enim de perfecta loquatur amicitia, totus liber manifestum facit: De Tom. I.

vera (inquit) & perfecta loquor amicitia, qualis eorum qui pauci numerantur. Quòd ipsam gratuitam esse velit, & disinteressatam, liquet ex eo quod subiungit: *Quamquam utilitates multe & magna benevolentiam consecuta sunt, non sunt tamen ab earum spe cause diligendi perfecta. . . amicitiam non spe mercedis adducti, sed quòd omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendum putamus.* Et iterum: *Mihi videntur qui utilitatis causâ fingunt amicitias, amabilissimum modum amicitia tollere. Non enim tam utilitas parva per amicitiam, quam amici amor ipse delectat.* Denique quòd à vera perfecta quoque amicitia sic excludat respectum ad utilitates ab amante & amato, atque utriusque possessione distinctas, non tamen suavitatem jucunditatemque seu delectationem à mutuo amicorum amore vel indistinctam, vel inseparabilem, ex eo perspicuum est quòd ab utilitatibus illis distinguat delectationem sive satisfactionem, quæ est in eo quòd amas & amaris: *Non enim tam utilitas parva per amicitiam, quam amici amor ipse delectat.* Unde licet eos refellat, qui volunt presidii adjuventique causâ, non benevolentia neque charitatis amicitias esse expetendas, subiungit tamen, quòd amicitia nihil jucundius. Et infra: *Quid enim tam absurdum, quam delectari multis inanibus verbis. . . animo autem. . . qui vel amare, vel (ut ita dicam) redamare possit, non admodum delectari: nihil enim remuneratione benevolentia. . . jucundius.* Et rursus infra: *Accedat hoc suavitas quædam oportet sermonum atque morum, haud quam mediocri condimentum amicitia.* Et iterum: *Digni sunt amicitia, quibus in ipsis est causa cur diligantur, rarum istud genus, & quidem omnia præclara rara, nec quidquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum; sed plerique neque in rebus humanis quidquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit, & amicos tamquam pecudes eos potissimum diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos. Itaque pulcherrima illa & maxime naturali carent amicitia, per se & propter se expetenda, nec ipsi sibi exemplo sunt, hac vis amicitia qualis & quanta sit. Ipse enim se quisque diligit, non ut aliquam à seipso mercedem exigat charitatis suæ, sed quòd per se quisque sibi charus est.* Et sub finem: *Amare, sive amicitia nihil aliud est, nisi eum ipsum diligere, quem ames, nullâ indigentia, nullâ utilitate quaesita.* Paulo post tamen addit: *Nihil habeo quod cum amicitia Scipionis possim comparare, in hac mihi requies plena oblectatione fuit.*

Solvuntur objectiones Quietistarum.

Objiciunt 1°. Quietista: Omnis amor sui, 26
est amor proprius & vitiosus. Sed amor, quo quis amat bonum ut sibi conveniens, est amor sui, cum sit amor quo sibi vult illud bonum. Igitur est amor proprius; per consequens, nullus amor ejusmodi est amicitia seu benevolentia, sed concupiscentia.

Respondeo 1°. negando majorem, quia duplex est amor sui, naturalis unus, seu necessarius, alter liber. Amor sui naturalis ac necessarius est ipsismet naturale atque invincibile desiderium, quo quisque vult esse beatus; per consequens non est malus nec vitiosus, cum sit perfectio quadam naturæ nostræ ab ipsomet Authore naturæ indita. Nec tamen meritorius est, quia necessarius, non liber. Amor sui liber, est actus liber quo voluntas nostra eligit bonum aliquod determinatum, cui adhaereat, & in quo sibi complacere velut in objecto sibi conveniente. Amor iste aliud objectum non habet, nisi bonum cujus tamquam sibi convenientis desiderat possessionem. Omnis quippe amoris objectum est bonum illud cujus possessio desideratur, & in cujus possessione complacentia ponitur. Tot proinde sunt species liberi amoris suiipsius, quot species bonorum à voluntate liberè eligibilium, ut sint objectum amoris naturalis suiipsius, seu invincibilis desiderii propriæ beatitudinis, ex qua homo vult quidquid vult, prout ostensum est supra. Porro quilibet homo in se sentiens invincibilem suæ beatitudinis amorem, pro amoris istius objecto liberè eligere potest vel seipsum (ita ut in cognitione & amore sui, suarumque perfectionum, totam suam felicitatem complacentiamque constituat) vel pro ipsius objecto liberè eligere potest aliud bonum à se realiter distinctum. Amor sui quo seipsum non solum haberet pro subiecto, sed & pro objecto, in quo totam suam felicitatem complacentiamque constitueret, omnino perversus esset, utpote idololatria suiipsius. Verùm licet istud communiter existimetur fuisse Luciferi peccatum; in hominibus modò vix contingit, ob experientiam miseriarum, qua docemur extra nos quærendam esse beatitudinem nostram, ob nostram ad id insufficientiam. Et ideo communis & ordinarius amor suiipsius pro objecto bona habet à nobis ipsis distincta, in quibus suam homines complacentiam & felicitatem quæ-

27 Amor iste liber suiipsius, pro objecto non habens amantem, sed bona ab ipso distincta, rursus est duplex: vel enim pro objecto habet Deum, vel bonum aliquod creatum, à se & à Deo distinctum. Suiipsius amor pro objecto habens bonum aliquod creatum, à nobis distinctum, pro objecto habere solet vel honores, vel divitias, vel corporis voluptates, separatim vel conjunctim, quarum amor concupiscentia dicitur, nec tamen earum amor pro objecto amantem habet, sed pro subiecto & sine *cui*. Ratio est quia (ut supra dixi) nullus amor pro objecto habet nisi bonum amatum, seu desideratum; amor proinde honoris in ambivioso pro objecto habet honorem, non ipsum ambientem: cum honor, non ipse, sit bonum cujus desiderat possessionem. Non enim desiderat possessionem suiipsius, sed honoris, sicut nec voluptuosus suiipsius possessionem desiderat, sed voluptatis; ideoque non ipse,

sed voluptas objectum est amoris suiipsius.

Amor liber sui pro objecto Deum habens, 28 non amantem, ille est quo Dei solius possessio quaritur ac desideratur, non suiipsius, in Deoque solo, & nullo modo in seipso tota complacentia & felicitas nostra, adeoque finis noster ultimus *qui* constituitur. Iste proinde amor sui est regula amoris proximi, quæ nobis hoc præcepto præcipitur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*. Et sicut homo desiderans proximo Deum, seu Dei possessionem, pro desiderii istius objecto Deum habet, non proximum; sic homo sibi desiderans Deum, pro desiderii istius objecto Deum habet, non seipsum; ipse verò solum est subiectum & finis *cui* ejusdem desiderii, sicut proximus in priori casu.

Patet ergo evidenter, omnem sui amorem 29 pro objecto & sine *qui* non habere seipsum, sed aliquem esse qui pro objecto & sine *qui* non habet nisi Deum. Unde cum amor sui pro objecto & sine *cui* non habens nisi Deum, sit perfectè conformis legi æternæ, perfectè proinde ordinatus, ac per consequens amor perfectus, esse non potest oppositus charitati (sicut ei oppositus est amor concupiscentiæ) imò est amor charitatis, seu amicitia vel benevolentia: cum sit amor Dei propter se, nec solus amor Dei propter infinitam ipsius bonitatem absolutam, absque ullo ad nos convenientiæ respectu, sit amor charitatis (cum infinita Dei bonitas, ut sic præcisè, non sit nobis amabilis, ob ea quæ dicta sunt cap. 1. à num. 2. ad 11. eo quòd utique nihil amare possimus, nisi ex innato invincibilique nostræ beatitudinis amore, uti ostensum est ibidem num. 6. 7. & 8.) sed & amor Dei propter infinitam Dei bonitatem, ut nobis convenientem; qui profectò amor non minus est perfectus, ex eo quòd sit propter infinitam Dei bonitatem, ut nobis convenientem, quàm si foret propter eam, ut in Deo est absolutè: cum Deus non sit minus perfectus secundum perfectiones suas nobis convenientes, quàm secundum absolutas, nec amor Dei propter infinitam ipsius perfectionem ut nobis convenientem, minus sit amor Dei propter Deum, quàm amor Dei propter infinitam perfectionem suam absolutam. Deus namque tam est Deus, summèque in se perfectus, secundum perfectiones suas nobis convenientes, nobisque communicabiles, quàm secundum absolutas & incommunicabiles; tamque est Deus & summè in se perfectus, ut summum bonum nostrum, quàm ut summè in se bonus. Neque enim foret summum bonum nostrum, nisi foret summè in se bonus. Amor itaque Dei propter infinitam Dei bonitatem, ut nobis convenientem, est amor Dei propter se, & causâ sui, utpote pro objecto & sine *qui* non habens nisi Deum, seu divinam bonitatem. Est ergo amor amicitia seu benevolentia; amor proinde charitatis. Unde ad objectionem in forma

Respondeo 2°. distinguendo majorem, omni- 30

nis amor sui, pro objecto & fine qui habens seipsum, vel bonum aliquod creatum sibi concupitum, est amor proprius & vitiosus, concedo: omnis amor sui, pro objecto & fine qui non habens nisi Deum, nego. Similiter distinguo minorem, amor quo quis amat bonum creatum ut sibi conveniens, in eo sistendo est amor sui, transeat: amor sui quo quis amat Deum ut sibi convenientem, ut pro objecto & fine qui amoris non habeat nisi Deum, est amor sui, nego minorem & consequentiam. Dixi transeat: partim quia ex una parte distinguendus est amor nostri ut objecti & finis qui, ab amore nostri ut subjecti & finis cui bonum aliquod desideratur. Partim quia admitendus non est, proprie loquendo, amor nostri distinctus ab amore bonorum quorum possessionem nobis desideramus. Dum enim nobis desideramus possessionem bonorum a nobis distinctorum, nos non sumus objectum istius amoris, sed subjectum dumtaxat, cui bonorum istorum possessionem desideramus: de amore vero nostri, proprie loquendo, potius iudicandum penes objectum, quam penes subjectum. Partim denique quia amor sui, sicut & amor proprius, malam in partem ab hominibus ordinari accipi solet, pro amore quo nobis desideramus bona creata, vel sensibilia, vel pro amore mercenario, qui opponitur amorii gratuito.

31 Obijciunt 2°. Propter se non amatur objectum, dum amatur ut nobis conveniens, sive ut nobis bonum: cum tunc ametur propter nos. Ergo tunc non amatur amore benevolentiae & charitatis, sed amore concupiscentiae.

Respondeo negando propter se quidem non amari objectum, dum amatur propter nos velut finem qui; secus dum solum amatur propter nos, velut subjectum & finem cui, quomodo Dei Filium de caelis descendisse credimus, & incarnatum, passum, &c. propter nos, tamen si nos non fuerimus finis qui Dominicae Incarnationis, Passionis, &c. sed finis cui, & subjectum indigentiae dumtaxat.

32 Obijciunt 3°. A nobis propter se non amatur objectum, quod non nisi respectivè ad nos, & propter felicitatem nostram amatur.

Respondeo negando antecedens, si objectum istud non ametur respectivè ad nos velut ad objectum & finem qui, sed ut subjectum & finem cui dumtaxat: at verò Deum amans velut summum bonum & ultimum finem suum, in ipsoque quaerens felicitatem suam, non refert Deum ad se velut ad objectum & finem qui istius amoris: cum solus Deus amoris istius objectum sit & finis qui. Amoris quippe istius objectum & finis qui, illud est, quod amat ut summum & beatificum bonum suum, quod se non esse, nec se sui ipsius possessione beatum esse posse, satis edocetur experimento miseriarum suarum, ut supra dixi. Et ideò nec in seipso, nec in sui possessione beatitudinem suam quaerit, sed in Deo, Deique possessione dumtaxat. Amor proinde Dei, ut summi bo-

ni nostri, Deum habet pro objecto & fine qui, nos autem pro indigentiae subjecto, & fine cui, uti saepius dixi. Meminerint ergo adversarii aliter accipi ly propter, dum objectum amari dicitur propter nos; aliter, dum amari dicitur propter se: dum enim objectum a nobis amari dicitur propter se, sensus est quòd amor noster objectum istud non refert ad aliud objectum velut amoris finem, sed quòd ipsum solum sit objectum & finis qui amoris nostri. Dum autem objectum a nobis amari dicitur propter nos, sensus est quòd amor noster objectum istud non refert ad aliud subjectum & finem, cui desideret possessionem illius objecti, sed ad amantem ipsum.

Obijciunt 4°. Dum nobis desideramus possessionem Dei velut summi boni nostri, possessio Dei velut summi boni nostri est finis & objectum amoris nostri.

Respondeo negando assumptum, quia possessio Dei, ut summi boni nostri, non est beatitudo nostra objectiva, quam desideramus, sed formalis; nec finis noster ultimus qui, sed quo Deum tamquam finem ultimum qui, & tamquam objectum amoris nostri, sive tamquam beatitudinem nostram possidemus. Nec proinde Dei desiderans possessionem, beatitudinem suam objectivam refert ad formalem; cum beatitudo nostra formalis, sit ipsamet perfecta cognitio amorque Dei tamquam summi boni nostri; qui actus Deum essentialiter habent pro objecto, ad quod per actus istos referimus nos, velut ad beatitudinem nostram objectivam, non verò Deum referimus ad nos, vel ad beatitudinem nostram formalem.

CAPUT III.

Amoris bonitas petitur ex ordine amoris. Cujus ordinis custodia compendium est totius vitae christiana.

34 Quid ordinatus amor compendium sit totius vitae christianae, liquet ex dictis in principio hujus libri.

35 Quòd autem bonitas amoris ex ipsius ordine petatur, ratio est primò, quia amor bonus, est amor ordinatus, qualis profectò habetur ex ordine amoris. Quid enim est amor bonus? Si definitio brevis & vera virtutis, est ordo amoris, ut Augustinus dicit in Civit. 22. definitio brevis & vera actus virtuosus, atque adeò actus vel amoris boni, est amor ordinatus.

36 2°. Ad amorem bonum non sufficit objectum bonum, sed necessarium est quòd objectum bonum bene ametur (quòd non fit nisi custodito amoris ordine.) Ut enim Augustinus dicit ibidem: *Omnis creatura, cum bona sit, & bene amari potest & male; bene amatur, quando amatur ordine custodito; male autem, ordine perturbato.* Constatque ex legis aeternae dictamine, quòd *justa justè*, adeòque *bona bene* sint persequenda. Neque enim Deus contentus est nominibus sine adverbis.

CAPUT IV.

Amabilitas istius ordinis.

37 **O**Rdo (secundum Augustinum 19. Civit. 13.) est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio: ita ut res gradu superiores locum habeant superiorem, inferiores inferiorem, æquales æqualem. Ordo proinde amoris, est talis ipsius dispositio, ut suum in amore locum amans cuique tribuat, non diligendo, nisi quod diligendum est, nec amplius diligendo quod minus diligendum est, nec minus diligendo quod amplius est diligendum, nec minus aut amplius quod æquè diligendum est, sed unumquodque secundum quod dignum est dilectione, sive secundum gradum & ordinem bonitatis suæ.

38 Et hinc conspicua est istius ordinis amabilitas; utpote cuius indivisæ sociæ sunt iustitia, decor & pax. Si enim iustitia, decor & pax omni in ordine reperitur, maxime in ordine dilectionis. Et quid (amabo) magis iustum, quam suum cuique locum tribuere? Quid magis decorum, quam parium dispariumque rerum ordinata compositio? An non id oculis cernimus in pulcherrima, quia ordinatissima, compositione parium dispariumque partium corporis humani, vel etiam totius universi, quæ sine isto ordine, non foret nisi horridum chaos & confusio? Quid denique magis perspicuum, quam quod quies tranquillatque vel ipsarum rerum sensibilem, ab ordinata earum dispositione, suum cuique locum tribuente, dependeat, ita ut eo ipso tumultum excitent, quo naturalis earum situs seu ordo perturbatur? pondere enim suo suum unaqueque res locum & ordinem naturaliter querit. Siquidem pondus (ut Augustinus enarrat. 2. in Psal. 29. n. 10. ait) est impetus quidam cuiusque rei velut conantis ad locum suum... fers lapidem manu, pateris pondus; premit manum etiam, quia locum suum querit. Et vis videre quid querat? subtrahere manum, venit ad terram, quiescit in terra, pervenit quod tendebat, invenit locum suum... Sunt alia quæ sursum versus petunt locum. Namque si aquam mittas super oleum, pondere suo ad ima tendit, locum enim suum querit, ordinari querit, quia præter ordinem est aqua super oleum. Donec ergo veniat ad ordinem suum, inquietus motus est, donec teneat locum suum. Contra, oleum funde sub aqua... non se patitur oleum subter... Ignis sursum fertur, locum suum querit. Et aqua locum suum querit pondere suo, &c.

39 Quod si tam amabilis est rerum corporaliū ordo, quia tam iustus, tam decorus, tam pacificus; quanto magis amabilis ordo rerum spiritalium, & maxime amoris, cæterorumque affectuum, & actuum hominis, quibus proximè ipse ad Deum accedit, ipsique similis & Deiformis quodammodo efficitur?

40 Istius profectò ordinis amabilitas tanto ma-

ior est amabilitate ordinis sensibilium rerum; quanto iustitia, decor & pax rerum spiritalium exuberantior est iustitiâ, decore & quiete rerum sensibilium. Quæ pax tam exuberans est, ut exciperet omnem sensum, sicut Apostolus ait ad Philipp. 4. Ut proinde sponsa in Canticis de sponso suo dicat: *Ordinavit in me charitatem*, id est, dilectionem & amorem, ut Augustinus exponit 15. Civit. 22. ex eo loco colligens suam virtutis definitionem: *Definitio brevis & vera virtutis, ordo est amoris.*

CAPUT V.

Alius ordo amandi, alius ordo subveniendi.

ENimverò ordinem amandi ab ordine subveniendi distinguit Augustinus epist. 148. dicens: *Charitas, quæ tamquam nutritrix fovet filios suos, non ordine amandi, sed ordine subveniendi, infirmiores fortioribus anteponit.* Et ratio distinguendi est, quia aliunde petitur ordo amandi, quam ordo subveniendi. Ordo quippe amandi ex dignitate petitur objecti, seu gradu bonitatis ipsius, ut infra videbitur; ordo verò subveniendi petitur ex indigentia personæ cui subvenitur: cum ratio subveniendi, sit indigentia, quæ sublatâ, non est locus subventioni.

Unde licet Angelos cæterosque beatos in cælo regnantes, maxime beatissimam Virginem amore appetitionis plus amare debeamus, quam peccatores in viâ delinquentes, vel etiam animas purgantes, istis subvenire debemus, non illis, quia subventionem nostram non indigent; nec Deo, tamen si super omnia diligendo, subvenire debemus, nec possumus, quia bonorum nostrorum non eget. Quam etiam obcausam Pastor Evangelicus, licet nonaginta novem oves magis diligit, quam solam centesimam errantem, deserit nonaginta novem, ut centesimam perditam requirat. Et majus est gaudium in cælo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent penitentia, licet nonaginta novem iusti plus diligantur. Nec ideo naturam humanam assumpsit Deus (præ Angelica) quia hominem absolute plus diligebat (quam Angelum) sed quia plus indigebat. Sicut bonus paterfamilias aliquid pretiosius dat servo egrotanti, quod non dat filio sano, ait S. Thomas 1. p. q. 20. a. 4. ad 2.

Sic tamen ordo subveniendi ex indigentia 43 petitur, ut in eo habenda sit ratio conjunctionis, quæ persona indigens conjungitur nobiscum; ita ut inter indigentes, cæteris paribus, præferendi sint conjunctiores, ad quorum adiutorium magis nati sumus. Ut enim optime Augustinus l. 1. de doctrina christ. c. 28. *Cum omnibus prodisse non possis; iis potissimum consulendum est, qui pro locorum, temporum & quarumcumque rerum opportunitatibus constrictis tibi conjunguntur.*

Quod etiam tradit S. Paterius in cap. 2. Deuter. 44
teron.

teron. cum Gregorio Magno dicens, quod debemus temporaliter his, quibus vicinius coniungimur, plus ceteris prodesse. Quod pulchra hac similitudine declarat: *Quia & flamma aamotis rebus incendium porrigit.*

Eademque mihi videtur doctrina Angelici Doctoris 2. 2. q. 26. a. 9. dum ait, quod gradus dilectionis ex duobus pensari potest, uno modo ex parte objecti, & secundum hoc, id quod habet maiorem rationem boni, est magis diligendum, & quod est Deo similis. . . . Alio modo computatur gradus dilectionis ex parte ipsius diligenti (id est, ex ordine diligentis ad dilectum) & sic magis diligitur, quod est conjunctius. Quomodo magis? Non secundum affectum dilectionis, sive secundum ordinem amandi, amore appetitionis: siquidem ordo iste est secundum ordinem diligibilitatis, ita ut id quod habet maiorem rationem boni, sit magis diligendum, ut proxime dixit. Igitur secundum ordinem subveniendi, sive quoad dilectionis effectum, ut pater ex illatione quam facit, quod ex parte diligibilis (unde petitur ordo appetitionis) pater fit magis diligendus quam filius: quia patrem diligimus sub ratione principii (quod habet rationem eminentioris boni, & Deo similioris) sed ex parte diligentis seu conjunctionis dilecti cum diligente (unde petitur ordo subveniendi) filius est magis diligendus quam pater. . . . quia filius est magis propinquus parenti, utpote pars existens, quam pater filio, ad quem habet habitudinem principii.

45 Hoc est etiam quod idem S. Doctor frequenter ait, quod in amore duplex est ordo: primus, inter diligibilia: secundus, inter diligentem & dilectum. Quodque primum attendit amans. Secundum attendit quoad effectum, non quoad affectum, seu affectus appetitionem.

46 Quamvis ergo pater magis appetitativè diligendus sit (in quantum rationem habet principii) ideòque magis honorandus: quia tamen filius est pars patris, & aliquid ipsius, pater verò non est pars, nec aliquid filii, pater est quodammodo magis conjunctus filio, quam filius patri, in ordine ad beneficium præstandum. Quia dum pater filio benefacit, benefacit quodammodo sibi, in quantum benefacit ei, in quo est aliquid sui. Dum autem filius benefacit patri, non benefacit sibi, sed principio sui, quia in patre non est aliquid sui.

47 Ordine itaque subventionis in cura provisionis, filius præferendus est patri, juxta S. Doctorem n. 44. relatum, & ibidem ad 1. ubi idipsum magis explicat, dicens, quod in principio debetur subiectio, reverentia & honor. Effectum autem proportionaliter competit recipere influentiam principii, & provisionem ipsius. Et propter hoc parentibus à filiis magis debetur honor: filius autem magis debetur à parentibus cura provisionis.

48 Ad tertium tamen angelicè monet, quod in articulo necessitatis, filius obligatus sit ex beneficiis susceptis, ut parentibus proxime provi-

deat. Quia Dei iradio est (inquit Ambrosius lib. 8. in cap. 18. Luca) ut prius pascas parentes: quia recta ratio vult, ut ei quodammodo rependas vitæ beneficium, à quo illud accepisti, conservando vitam illius, à quo vitam accepisti. Qua ratione motus Philosophus l. 9. Ethic. c. 2. dicit: *Videntur autem nutrimento parentibus maxime filius, ut debentes, opulari oportere, & honestum est iis, qui causa sunt essendi, quam sibiipsis subvenire, &c.*

Ratio verò propter quam (extra articulum 49 necessitatis) in cura provisionis, magis providendum sit filiis quam parentibus, est quia quisque magis natus est ad adiutorium filiorum quam parentum, Apostolo teste, qui propterea ait: *Non debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis: quia, ut ex S. Thoma audivimus, effectui competit recipere influentiam principii, & provisionem ipsius.*

De uxore S. Thomas pariformiter docet, 50 quod secundum ordinem amoris appetitativi, qui petitur ex ratione eminentioris boni, sunt magis diligendi parentes, quam uxor. Quia parentes diligendi sunt sub ratione principii, adeòque sub ratione eminentioris boni. Secundum rationem autem conjunctionis (quam attendit ordo subveniendi) magis diligenda est uxor, quia uxor conjungitur viro, & caro una existens. Quod à S. Doctore intelligi in cura provisionis, extra articulum necessitatis, liquet ex proxime dictis.

Denique cum quisque magis natus sit ad adiutorium consanguineorum, quam extraneorum, ordine subventionis consanguinei, in iis quæ ad naturam pertinent, extraneis præferendi sunt, ut idem S. Doctor tradit a. 8. his verbis: *Diversorum dilectio est mensuranda secundum diversam rationem conjunctionis, ut scilicet unusquisque diligatur magis (secundum effectum, seu ordinem subveniendi) in eo quod pertinet ad illam conjunctionem, secundum quam diligitur. Et ulterius comparanda est dilectio dilectioni, secundum comparationem dilectionis ad dilectionem. Sic ergo dicendum quod amicitia consanguineorum fundatur in conjunctione naturalis originis: amicitia concivium in communicatione civili: & amicitia commilitonum in communicatione bellica. Et ideò in his quæ pertinent ad naturam, plus debemus diligere consanguineos. In his autem, quæ pertinent ad civilem conversationem, plus debemus diligere concives. Et in bellicis plus commilitones.*

Ad secundum tamen ait, quod loquendo 52 de dilectione quantum ad beneficia, quæ pertinent ad communicationem gratiæ, scilicet de instructione morum, in hac magis debet homo subvenire filiis spiritualibus, quos spiritualiter genuit, quam filiis corporalibus, quibus tenetur magis providere in corporalibus subsidiis.

Sed & q. 32. a. 9. in corp. docet quod licet, 53 sicut Augustinus dicit, illi qui sunt nobis magis conjuncti, quadam quasi sorte nobis convenit ut eis magis providere debeamus. Est tamen circa hoc discretionis ratio adhibenda, secundum dif-

ferentiam conjunctionis, & sanctitatis, & utilitatis. Nam multo sanctiori, magis indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum, est magis elemosyna danda, quam persona propinquiori, maxime si non sit multum conjuncta, cujus cura specialis nobis non imminet, etsi magnam necessitatem non patiatur.

54 Et hinc patet quod in servando subveniendi ordine, sicut habenda est ratio indigentiae & conjunctionis, sic quandoque etiam habenda sit ratio sanctioris, & communi bono utilioris indigentis, dum specialis impiorum indigentia, vel demandata nobis conjunctorum cura non obstat. Idque fundamentum habet in Scriptura & ratione.

55 In Scriptura: scriptum est enim Matth. 10. Qui recipit justum in nomine justī, mercedem justī accipiet. Galat. 5. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. 1. Thessal. 5. Rogamus vos fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & praesunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum. Et 1. Thimoth. 5. Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur.

56 Sed & rationi consonum est, & aequitati, ut bona de larga Dei manu suscepta, ceteris paribus, Dei amicis potius quam inimicis impartiamur, iis maxime qui beneficiis nostris adjuti, Dei gloriam animarumque salutem praes alius procurant, vel bene de republica merentur.

57 Nec tamen sic habenda ratio meritorum, ut impii & infideles negligendi sint, si verè indigentes sint. Cùm Apostolus velit, ut operemur bonum ad omnes, utique ut simus filii & imitatores Patris nostri caelestis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.

58 Sed de subveniendi ordine, misericordiaeque erga proximum indigentem corporali spiritalique, plura, Deo dante, tom. 2. Deinceps proinde solum agemus de amore appetiatiivo, ejusque ordine.

CAPUT VI.

In amore duplex attenditur ordo. Unus, inter diligibilia. Alter, inter diligentem & dilectum. Prior est ordo amoris appetiatiivi. Posterior benefactivi, seu amoris quoad subveniendi effectum.

59 Sic docet S. Thomas supra n. 18. Et inter diligibilia quidem ordinem esse amoris appetiatiivi, ex eo perspicuum est, quod inter diligibilia, quatenus talia, non sit nisi ordo diligibilitatis. Non alius proinde, nisi ordo bonitatis & dignitatis. Quem ordinem attendit amor appetiatiivus.

60 Inter diligentem verò & dilectum non est nisi ordo, vel abundantis ad indigentem, vel conjuncti ad conjunctum. Quorum utrumque attendit amor benefactivus, seu ordo subveniendi, de quo actum est capite praecedenti.

CAPUT VII.

Appretiatio non solum fit per intellectum, sed & per voluntatem.

61 Distinguenda est duplex ista appetiatio. Tum quia appetiatio amoris, de qua deinceps, per voluntatem fit, non per intellectum. Tum quia circa appetiatiorem per voluntatem facilius hallucinamur, quam circa appetiatiorem per intellectum. Per quem tunc fit appetiatio, dum fit per judicium intellectus de dignitate rei amatae. Per voluntatem autem tunc fit, quando voluntas sibi complacet in re amata secundum gradum, seu praestantiam bonitatis sibi propositum vel propositam per intellectum. Quod profecto voluntas non semper facit, imò plerumque magis sibi complacet in rebus, quas homo scit esse deteriores, melioribus neglectis, juxta illud, Video meliora, proboque, deteriora sequor.

62 Plerumque etiam appetiatiorem intellectus sequitur inefficax & semiplena dumtaxat appetiatio voluntatis. Et hinc humana mens seipsam saepe deludit, dum putat se Deum amare super omnia, quia Deum aestimat super omnia. Cùm tamen vel non fit nisi appetiatio intellectus, vel non nisi imperfecta & semiplena appetiatio voluntatis.

63 Qua in re tanto facilius seipsum homo saepissime decipit, quando difficilius appetiatio voluntatis ab ipso percipitur, quam appetiatio intellectus. Per reflexam quippe cognitionem certius percipimus judicium nostrum quam amorem nostrum. Quod enim judicemus Deum super omnia amabilem esse, per reflexam cognitionem evidenter cognoscimus. An autem Deum verè super omnia amemus; an non potius creaturam supra Deum? post serium conscientiae examen, plerumque certò scire non possumus. Idèò namque nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit. Eccles. 9.

64 Imò plerumque ne tunc quidem certi sumus, quae ratio nos moveat ad amandum, dum nos amare certi sumus. An scilicet ad amandum nos objecti honestas moveat, an utilitas, an delectabilitas. Quae triplex amandi ratio se plerumque offert in eodem objecto.

65 Ex quo patet nos facilius scire motivum judicii nostri, quam amoris, quia simplicior est bonitate veritas, quae objectum est intellectus. Ad judicium enim de veritate intellectus non movetur, nisi vel ratione vel autoritate. Eo quod non solum triplex saepe fit in uno eodemque objecto bonitas, quae objectum est amoris, sed & triplicis istius bonitatis ratio, multiplex utique honestas, multiplex delectabilitas, multiplex utilitas, indeque augeatur incertitudo, dum inquirimus quanam bonitas hinc & nunc nos ad amandum moveat.

66 Nec hoc mirum, cum tunc etiam plerumque facile discernere non possimus, quae ratio hinc & nunc intellectum moveat ad assensum, dum

dum necesse est eum moveri ab auctoritate obfcurè revelante. Eò quòd utriusque tunc assensus intellectus pendeat ab imperio voluntatis, cuius obfcuritas obfcurum facit motivum, propter quod intellectus hinc & nunc præstat assensum. Nam ne tunc quidem homo certò scit se fidei articulos ob divinam credere auctoritatem, & non ob aliud motivum, v. g. auctoritatem Pastorum, vel parentum, vel magistrorum instruentium, vel ob temporalem etiam considerationem superbiæ, vel avaritiæ, vel luxuriæ, vel alterius passionis. Quomodo hæretici erroneas opiniones suas vel gignunt, vel sequuntur, prout Augustinus observat in lib. de utilit. cred.

67 Unus denique modus est intellectu rem appetiendi, scilicet per iudicium de gradu bonitatis ipsius: sed non unus, imò varius & multiplex est modus voluntate appetiendi. Præter modum namque appetiendi per expressam electionem unius rei præ alia (quæ correspondet præfate appetitioni per intellectum) sunt in voluntate varii modi, idè sæpè latentes & fallentes amantem, quia expressi non sunt, sed taciti, & dumtaxat interpretativi.

68 Atque ex his, aliisque de causis, fit quòd tam abditè sint finis, anfractus & recessus voluntatis nostræ, ut sæpissimè hallucinemur, etiam circa eum, qui in corde nostro dominatur, affectum appetitivum.

CAPUT VIII.

Varii modi tacitè appetitionis.

69 PRIMUS est, dum rem aliquam in abdito cordis recessu, amamus per modum finis, ad finem ulteriorem non relati, sive interim eam amemus per modum finis simpliciter & absolutè, seu positivè ultimi (qui vocari solet finis hominis seu operantis) sive per modum finis secundùm quid, & negativè ultimi (qui vocari solet finis operis, seu actionis) nullam enim rem amamus ut finem, nisi eam amemus absolutè propter se, sive propter bonitatem vel præstantiam bonitatis, in ea sistendo. Qui amor haud dubiè est amor appetitivus.

70 Illud porò amamus ut finem absolutè, simpliciter & positivè ultimum, sive ut finem ultimum agentis, quod super omnia alia tam altè amamus, ut nihil æquè vel magis amemus, sed in ipso beatitudinem, seu finem omnium, vel præcipuorum desideriorum nostrorum collocemus, ad quem proinde vel omnes, vel præcipuas vitæ nostræ morales actiones dirigamus. Illud verò solùm amamus ut finem secundùm quid, & negativè ultimum, sive ut hinc & nunc finem ultimum actionis nostræ, quod tametsi super omnia alia bona non amemus, nec ipsum amemus velut beatitudinem nostram, finemque omnium desideriorum nostrorum, ad quem omnes, vel præcipuas vitæ nostræ actiones referamus; in eo tamen per amorem

Tom. I.

hinc & nunc sic sistamus & requiescamus, velut in fine propter se amato, ut finem istum ad finem ulteriorem hinc & nunc non dirigamus. Hoc ipso namque quòd ipsum amamus propter se, non tamquam finem intermedium, sed tamquam finem ulteriùs non relatum, finis istè hinc & nunc est finis ultimus amoris nostri; utpote in quo amor noster hinc & nunc sic sistit, & requiescit, ut ultrà non tendat. Hoc ipso verò quòd aliquid hoc modo propter se finaliter amamus, ipsum amamus tamquam bonum eà bonitate quæ digna sit hinc & nunc amari finaliter propter se, absque relatione ad ulteriorem finem. Ipsum ergo amamus amore appetitativo.

Hoc modo non solùm peccatores, sed & 71 iusti, qui innocenter vivunt, solùmque Deum amant, velut finem suum absolutè, simpliciter & positivè ultimum, per humanæ vitæ infirmitatem, variis creaturarum amoribus; seu potius amorculis detinentur, dum eas sic amant, ut in ipsis hinc & nunc sistat amor ipsorum, eaque proinde ament propter se, velut hinc & nunc finem amoris sui. De iustis namque loquitur Augustinus in Psal. 136. cum ait: *Omnis anima infirma in hac vita querit sibi aliquid terrenum, ubi requiescat* (amor ipsorum ad finem ulteriorem non relatus,) *quoniam intentionem laboris & mentis extenta in Deum difficile potest perpetuò laborare. Aliquid sibi in terra conquirat, ubi requiescat, & quodammodo pansionem quadam recumbat, velut sunt ista que diligunt & innocentes. Neque enim de cupiditatibus malorum nunc loquendum est... Ad innocentem hominem veniamus: acquiescit in domo sua, in familia sua, in conjugè, in filiis... in prædiolo, in novella manibus confecta, in edificio aliquo suo studio fabricato, in oblectamento, quod percipit in cibo & potu, in concentu, in visu vel auditu rei curiosæ, v. g. lepisculi ante canes currentis, in scientia, in honore sibi exhibito, in gloriola, &c. Quis iustus in istis amorculis & oblectamentis plerùmque non offendit? In multis enim offendimus omnes.*

Secundus modus est, dum aliquid amamus 72 ut medium, sed non purè ut medium: dum enim ipsum amamus purè ut medium, non amamus nec appetiamur ratione sui (imò ipsum ut sic plerùmque horremus, ut portionem amaræ, membri amputationem, &c.) sed ratione finis dumtaxat, v. g. sanitatis. Si autem (dum in ipso miscetur utile dulci) ipsum partim amemus, v. g. propter suam dulcedinem, partim propter alium finem, ad quem utile est, in quantum amamus propter se, per amorem appetiamur propter se, ut perspicuum est ex dictis n. præcedenti.

Ipsa verò media, quæ amamus ut media, 73 nec per amorem appetiamur ratione sui, sed ratione finis, propter quem illa amamus, tanto magis appetiamur, quanto propinquiora sunt fini, eaque ut talia affectuosius eligimus. Quia, ut S. Thomas ait 2. 2. q. 81. a. 6. *ea que sunt ad finem, sortiuntur bonitatem, adeoque*

H h

bonitatis pretium ex ordine ad finem: Et ideo quanto sunt fini propinquiora, tanto sunt meliora.

- 74 Tertius modus est secundum modum procedendi intellectus, secutum à voluntate. Quandoquidem appetitatio finis, & mediorum per voluntatem, sequitur plerumque modum procedendi intellectus; utpote à quo voluntas trahitur. Exemplum est, dum intellectus in utramque contradictionis partem allectus, hinc per rationem, inde per auctoritatem proponentem fidei articulos, contra quos ratio aliqua occurrat, rationi præferens divinam auctoritatem, articulos illos credit. Hoc enim non facit sine pio voluntatis affectu, majore in pretio habente divinam auctoritatem quam rationem: non fit ergo sine appetitione per voluntatem.
- 75 Quartus modus est secundum modum procedendi in opere exteriori, dum scilicet ex opere exteriori arguimur unum æquè, vel magis per voluntatem appetitari quam alterum, tamen hoc expressè non faciamus. Hoc modo pacifcens temporale pro spirituali, arguitur temporale æquiparare spirituali, etiam si expressam non habeat æquiparandi voluntatem. Collator quoque beneficii, dum ex duobus inæqualiter dignis, simul ad illud concurrentibus, illud uni præ altero confert, v. g. minus digno, arguitur facto suo hunc illi præferre.

CAPUT IX.

Ex dignitate seu excellentia finis arguitur quod in pretio voluntas habeat ea qua amat ut finem, seu finaliter propter se.

- 76 Prima excellentia finis est, quod finis (ut S. Thomas frequenter ait) est mensura ceterorum, utique mediorum, quæ amantur & adhibentur propter finem. Hæc quippe sunt eo tempore, loco, iisque aliis circumstantiis, quæ æstimantur fini congruere: quia in omnibus appetibilibus & agibilibus mensura est finis, ait S. Doctor 2. 2. q. 27. a. 6. in corp.
- 77 Et hinc colligitur secunda finis excellentia, quod utique in corde amantis eatenus dominetur, & habeat principatum, ut imperet actiones fini necessarias, vel utiles, trahatque post se varios affectus, velut pedissequos suos: utique gaudii, si res amata sit præfens; desiderii, si absens; spei, si probabiliter futura; timoris, si spei eventus periclitetur; tristitiæ, si possessa amittatur, &c. Voluntas quippe amans aliquid ut finem, fini velut domino servit, varioque vultus & affectus induit pro vario statu ipsius, ut experientia docet. Istamque esse naturam amoris, ut amantem rei propter se finaliter amatae servum faciat, communis hominum sensus & Augustinus testantur. Ideo namque rerum mortalium amatores, dum eas propter se finaliter amant, ab his ipsis per cupiditatem tenentur, & rerum mortalium servi sunt, inquit Augustinus lib. de morib. Eccles. cap. 3. Et tam ipsi amatores, amantiam suam,

seu dominam suam, quam alii eam amant sui dominam vocitare solent. Ex veteri quoque proverbio scimus, quod amantis anima non tam sit ubi animat, quam ubi amat. Ipsa etiam Veritate teste, ubi est thesaurus tuus, (id est, quod in amore tuo loco thesauri est) ibi est & cor tuum. Cur? quia thesaurus amatur ut finis. Denique persona, propter se finaliter amata, usque adeo amanti dominatur, ut omnes nutus, affectus & passiones ipsius sequatur; ipsa namque turbata turbatur, irascente irascitur, periclitante angitur, &c. uti quotidie videmus.

Tertia excellentia est, quod solus finis, sive id quod amatur ut finis, proprie ametur; non verò medium quæ tale præcisè. Quia non amatur propter se & ratione sui, sed solum propter finem, & ratione finis: At verò quod non propter se amatur, non amatur, inquit Augustinus l. 1. Soliloq. c. 13. Nihil enim est aliud amare, quam propter seipsam rem aliquam appetere. Lib. 83. qq. q. 34. Et ideo citato lib. 1. Soliloq. c. 11. postquam dixit, divitias sibi amplius amandas non videri, eò quod jam non amplius propter seipsas, sed propter aliud expectandæ viderentur. Rationem subjungit, dicens: Optimè omnino: nam nec ego ullarum rerum vocandam puto cupiditatem, quæ propter aliud requiruntur.

Augustino concinit Bernardus l. de diligendo Deo c. 7. Quidquid propter aliud amare videaris, id planè amas, quò amoris finis pertendit, non per quod tendit. Qua in re uterque pariformiter loquentem habet divinam Scripturam, quæ per amorem, dilectionem, &c. simpliciter loquendo, intelligit amorem & dilectionem rei finaliter propter se. Dum enim Joan. 2. simpliciter dicit: Nolite diligere mundum, neque ea qua in mundo sunt. Eccli. 8. Nihil scelestius quam amare pecuniam, &c. non prohibet amare pecuniam, vel ea quæ in mundo sunt propter aliud, sed propter se, ibi sistendo. Unde nec dicit: Nolite uti mundo; sed, nolite diligere mundum, &c. ut Augustinus advertit lib. 5. contra Julian. c. 16.

Ex his colligit Augustinus Homil. 38. inter 80. quod si propterea proximum amas, ut præstet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, sed illud quod præstat. Et ferm. 41. Amicus meus, si cum dives esset, amicus fuit, cum pauper est, amicus non est: non ipse mihi amicus, sed aurum ejus fuit. Et infra: Si propterea manes cum amico in paupertate ejus, ut, quando dives fueris, perfruaris divitiis ejus, adhuc non amicum, sed aliud aliquid amas in amico. Similiter Prosper, vel Julianus Pomerius l. 3. de vita contemplativa c. 25. Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum convincitur amare, sed commodum.

Quarta excellentia est, quod finis semper excellit rem, quæ est ad finem, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 152. a. 5. in corp. post Augustinum l. 2. de ferm. Domini in monte c. 16.

dicentem; quòd quacumque res propter aliud queritur, sine dubio inferior est, quàm id propter quod queritur. Unde infert: Si propterea evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium quàm cibum.

82 Quinta excellentia est, quòd sicut Philosophus ait in 1. Politic. appetitus finis in omnibus actibus est absque termino; eorum autem quae sunt ad finem est aliquis terminus. Non enim medicus imponit aliquem terminum sanitati, sed facit eam perfectam quantumcumque potest, sed medicina imponit terminum. Non enim dat tantum de medicina quantum potest, sed secundum proportionem ad sanitatem, ait S. Thomas 2. 2. q. 27. a. 6. Quod & repetit q. 184. a. 3. In fine non adhibetur aliqua mensura, sed solum in his quae sunt ad finem. . . sicut medicus non adhibet mensuram; quantum sanat, sed quantum medicinam vel diatam utatur ad sanandum.

83 Idque experientia docet in iis qui divitias habent pro fine amoris sui: divitias enim quaerunt sine fine, nec eas ad usus suos applicant, idedque fructum ex eis non capiunt, ut Spiritus sanctus testatur Eccli. 15. Qui amat divitias (id est, qui eas pro fine amoris habet, hoc est enim simpliciter amare phrasi Scripturae, uti n. 50. ostendimus) fractum non capiet ex eis.

CAPUT X.

Ad ordinatum amorem necesse est ut (caeteris paribus) talis sit ordo amoris, qualis est ordo rerum in bonitate.

84 Ratio est, quia ut amor sit ordinatus, amans debet unumquodque amare secundum amabilitatem suam. In amore igitur ordinato, talis est ordo amoris, qualis est ordo amabilitatis. Sed talis est ordo amabilitatis, qualis est ordo rerum in bonitate: unumquodque enim in tantum est amabile, in quantum bonum. Quia bonitas rerum est tota ratio amabilitatis earum.

85 Et confirmatur, quia ordinatus amor postulat, ut maximè amemus quod maximè est amabile, amemus minùs, quod minùs est amabile, & amemus aequaliter ea quae aequaliter amabilia sunt. Sic enim recta ratio dicitur, & non potest voluntas non esse recta, rectam rationem sequendo.

86 Sic etiam faciendum docent SS. Patres. Augustinus serm. 100. de verb. Evangelii Lucae (Edit. noviss. Benedictin.) explicans verba ista Cantic. Ordinate in me charitatem. Quid est (inquit) ordinate in me charitatem? facite gradus, & cuique quod debetur restituere. Nolite anteriora in bonitate posterioribus subdere. Amate parentes, sed praepone Deum parentibus. Serm. 21. Cant. 2. dicitur: Ordinate in me charitatem: bonum aliquid te fecit Deus, sub se fecit aliquid inferius, & sub te: sub alio es, super aliud es: noli, relicto superiore bono, cur-

vare te ad inferiora. . . Si in negotio tuo argenti praepone auro, si plumbum argento, si pulverem plumbo, nonne ab omnibus sociis tuis. . . demensissimus iudicaberis? . . . ideo demens dicor, quia de duabus speciebus. . . praepone viliorum chariori. . . eris rectus, superiora plus diligens, inferioribus rectè utens. L. de vera relig. c. 48. Ordo amoris est ut potius potiora, & minus minor diligamus. L. 1. de lib. arb. c. 8. Non enim ordo rectus, aut ordo appellandus est omninò, ubi deterioribus meliora subiciuntur. Lib. 2. c. 10. Ille qui iuste vivit, non posset ita vivere, nisi videret quae inferiora quibus potioribus subdat, & quae paria sibi copulet, & quae propria suis quibusque distribuatur. Lib. 1. de doct. christ. c. 27. Iuste & sanctè vivit, qui rerum integer estimator est; ipse est autem, qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligit quod non est diligendum, aut non diligit, quod est diligendum, aut amplius diligit, quod minus diligendum est, aut aequè diligit, quod vel minus vel amplius diligendum est, vel amplius quod aequè diligendum est. Et epist. 120. ad Honorat. Sicut bona sunt omnia quae creavit Deus, ab ipsa rationali creatura usque ad infimum corpus, ita benè agit in his anima rationalis, si ordinem servet, & distinguendo, eligendo, pendendo, subdat minora majoribus, corporalia spiritualibus, inferiora superioribus, temporalia sempiternis; ne superiorum neglectu, & appetitu inferiorum (quoniam hinc fit & ipsa deterior) & se, & corpus suum mittat in pejus, sed potius ordinata charitate, se & corpus suum convertat in melius.

87 Similiter loquitur Bernardus lib. de diligendo Deo: Cupiditas tua tunc rectè à superveniente charitate ordinatur, cum mala quidem penitus respiciuntur, bonis meliora preferuntur, nec bona, nisi propter meliora diliguntur. Et serm. 6. in parvis: Si amantur quae amanda sunt, se magis amantur quae magis amanda sunt, si non amantur, quae amanda non sunt, amor purgatus erit.

CAPUT XI.

In ordine rerum Deus est summus, optimus, maximus in bonitate. Summè proinde & maximè diligendus, creaturisque omnibus in amore preferendus.

88 Constat ex allato amoris ordine, ex primo & maximo mandato: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis, &c.

Adversus hunc ordinem peccat, quisquis mortaliter peccat, vilissimam voluptatem v. g. Deo praeferendo. Specialiter peccavit Judas, dum triginta denariis Christum vendidit, de quo Ambrosius l. 3. de Spir. S. c. 18. O Judas proditor! unguentum passionis ejus trecentis denariis aestimas, & passionem ejus triginta denariis vendis, dives in aestimatione, vilis in scelere.

CAPUT XII.

In ordine verum Deus solus habet esse finaliter propter se. Solus proinde amari debet finaliter propter se.

- 89 **N**ullus sanæ mentis de prioris propositionis veritate dubitat. Deus enim cum à se sit, non ab alio, propter se est, non propter alium vel aliud, utpote non habens principium, nec bonum majus aut melius, ad quod referri possit vel debeat. Est enim summum bonum, quo nihil superius, melius aut majus excogitari potest.
- 90 **S**ecundæ propositionis veritas perspicua est ex eo quòd nulla creatura ordinate amari possit finaliter propter se: solus ergo Deus ordinate amari potest finaliter propter se. Assumptum probatur 1°. quia nulla creatura habet esse finaliter propter se, sed propter Deum (Scripturâ teste Proverb. 16. *Universa propter semetipsum operatus est. Apoc. 1. Ego sum creaturarum omnium alpha & omega, principium & finis.*) Nulla igitur creatura est amabilis finaliter propter se, sed propter Deum dumtaxat (cum in tantum amabilis sit, in quantum habet esse & bonitatem, quæ unica & tota est amandi ratio; nulla verò creatura magis habet bonitatem finaliter propter se, quam habet esse finaliter propter se.) Si nulla creatura est amabilis finaliter propter se, nulla ergo creatura ordinate amatur finaliter propter se, quandoquidem ordinate amari nequeat, nisi in quantum amabilis est.
- 91 **2°.** Ut amor sit ordinatus, talis esse debet ordo amoris, qualis est ordo rerum, uti demonstratum est cap. 9. Id igitur solum amari potest propter se tamquam finem amoris positivè vel negativè ultimum, quod in ordine rerum habet rationem finis positivè vel negativè ultimi. Atqui nulla creatura in ordine rerum habet rationem finis positivè vel negativè ultimi, sed mediâ dumtaxat & vehiculi ad finem ultimum, scilicet Deum. Tum quia nimis gloriosa est multiplex dignitas & excellentia finis (capite 8. enarrata) ut creatura valeat convenire: finis namque est mensura cæterorum, quæ sunt propter finem; idèdque in corde amantis sic dominatur, ut amans illi serviat: Soli autem Deo ut fini, creatura amans servire debet, ait Augustinus lib. 6. de musica c. 15. Deinde finis appetitur sine termino. Bono autem finito (quale est bonum quodcumque creatum) non competit appeti sine termino.
- 92 **T**um quia sicut nulla creatura in ordine rerum habet rationem principii, seu positivè, seu negativè primi, sic neque rationem finis, seu positivè, seu negativè ultimi. Sed quemadmodum Deus solus est primum principium creationis & conservationis omnium creaturarum, sic solus Deus est finis ultimus creationis & conservationis earum. Neque enim finem alium ultimum operationum suarum ad extra Deus præfixit, vel præfigere po-

tuit, quàm seipsum, suæque bonitatis manifestationem & amorem, ut Theologi docent cum S. Thoma 1. p. q. 44. a. 3. & q. 65. a. 2.

Tum denique quia nulla est solemnior doctrina Sanctorum, Magistrorumque spiritualium, quàm ea quæ tradit, omnem creaturam propter Deum factam esse, nec habere alium suæ creationis conservationisque finem, nisi Deum; nec alium in finem à Deo accepisse intellectum & voluntatem, nisi ad cognoscendum amandumque principium suum & finem; alias verò creaturas rationales à Deo creatas in istius amoris societatem: inferiores denique creaturas in ejusdem amoris ministerium & administriculum, sive ut homini famulentur & administriculentur ad cognoscendum, amandum, glorificandumque Authorem suum. Nihil enim solemnius personant libri ipsorum, nihil magis inculcant. Hoc sensu Augustinus l. 10. Confess. c. 6. dicit: *Cælum & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt ut te amem, nec cessant dicere omnibus ut sint inexcusabiles.* Eodem sensu mille locis tradit creaturam omnem factam ad usum, nullam ad fructuonem. Omnem ad hoc factam, ut per eam Deus ametur, nullam ut ei per amorem inhæreatur. Solum Deum esse finem, omne aliud esse viam ad finem. *Quid est finis?* (ait tract. 10. in epist. Joan.) *Christus: quia Christus Deus... ibi tibi finis est, alibi via est. Noli hæere in via per amorem, & non pervenire ad finem. Ad quidquid aliud veneris, transi, donec pervenias ad finem... pecuniam aliquis querit? non sit ibi finis... salutem corporis queris? adhuc noli ibi remanere... Quære illam, ne impediatur morbida valeudo tua bona opera tua. Ergo non est ibi finis: quia propter aliud queritur. Quidquid propter aliud queritur, non est ibi finis. Quidquid propter se & gratis queritur, ibi est finis. Queris honores?... noli ipsum honorem amare, ne ibi remaneas. Queris laudem? si Dei queris, bene facis; si tuam queris, male facis: remanes in via... ergo transi & ipsam laudem tuam. Videis fratres, quantum transimus, in quibus non est finis. His utimur quasi in via: quasi in mansionibus stabulorum rescimur, & transimus. Ubi ergo finis? dilectissimi filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus... Adhuc ergo in via sumus. Adhuc quocumque (id est, ad quamcumque creaturam, corporalem, vel spiritualement) venerimus, transire debemus, usquequo perveniamus ad finem. Quem? illum, de quo scriptum est: Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ille finis. Tr. 2. in epist. Joan. c. 2. n. 11. *Non te prohibet Deus amare ista (cælum & terram, mare, solem, lunam, &c.) sed non diligere ad beatitudinem, sed approbare & laudare, ut in istis ames Creatorem. Arrha sponsi sum. Ad hoc utique arrham dat sponsus, ut in arrha sua ipse ametur. Hugo Victorinus in lib. de arrha animæ: Si ista diligis, ut subiecta dilige, ut famulantia dilige, ut arrham sponsi, ut munera amici, & beneficia Domini;**

sic tamen ut memineris semper quid illi debeas, nec ista propter se, sed ista pro illo, nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista (tamquam ad hoc obsequium tuis & utilitati famulantia) illum... diligas.

94 S. Ignatius Societatis Jesu Fundator in aureo Exercitiorum Lib. Edit. Antwerp. anni 1676. tit. Principium seu Fundamentum pag. 67. Creatus est homo ad hunc finem, ut Dominum Deum suum laudet, & reveretur, eique serviens tandem salvus fiat. Reliqua verò super terram facta, creata sunt hominis ipsius causa, ut eum ad finem creationis suae prosequendum juvent. Unde sequitur utendum illis, vel abstinendum eatenus esse, quatenus ad prosecutionem finis vel conferunt vel obsunt. Pag. 146. Ad bene quidpiam eligendum, nostra sunt paries, in oculo puro ac simplici spectemus quorsum fuerimus creati, nimirum ad laudem Dei & salutem nostram. Quapropter eligenda sunt ea tantum, quae conducunt ad eum finem: cum ubique fini medium, non medio finis habeat subordinari. Unde errant, qui uxorem ducere primitus, seu beneficium adipisci statuerunt, atque ita demum Deo inservire, utentes propositè sine & medio, nec ad Deum tendentes rectè. Atqui è contrario planè agendum est, proposito primum divino cultu, tamquam sine nostro, & electo deinceps conjugio, vel sacerdotio, ceterisque rebus omnibus, quatenus expedit ad præfixum finem ordinatis.

95 Dionysius Carthusianus in lib. de pass. animæ art. 3. Quomodo ordo est in potentiis animæ, sic ordo servandus est in actibus eius atque objectis. Sicut enim omnes inferiores potentiae, ad intellectivas potentias, scilicet rationem & voluntatem, naturaliter ordinantur, finaliterque referuntur, & propter eas anima tribuuntur; sic actus, & nempe objecta inferiorum potentiarum, ad actus & objecta rationis & voluntatis ordinantur... ad bene vivendum necesse est. Non ergo debemus in sensibilibus rebus morari & affectu amplius immorari, occupari, aut affici, nisi in quantum operationi rationis & recte voluntatis utile est & necesse. Nam quae ordinantur ad aliquem finem, disponenda ac moderanda sunt secundum exigentiam finis. Objecta verò rationis & voluntatis, cum sint communia, multa includunt, in quibus sunt aliqua summa, quae & ceterorum fines rectè censentur, ideoque ad ea referenda sunt reliqua, nec amplius cognoscenda seu diligenda, neque tractanda vel aspicienda sunt, nisi prout utile est vel necesse ad cognitionem atque amorem summorum ac nobilissimorum rationis voluntatisque objectorum. In omni etenim multitudine bene disposita est aliquod primum & summum, quod inferiorum finis vocatur, & secundum eius exigentiam inferiora merito disponuntur. Objectum autem rationis est verum, voluntatis quoque objectum est bonum intellectualiter cognitum. Omnium autem verorum, omniumque bonorum primum & summum est Deus gloriosus & sanctus (quippe cum ipse sit veritas exemplaris, bonitasque fontalis, ex quo omnia vera ac bona exorta sunt) omnium

ergo verorum cognitio, omniumque bonorum dilectio, imò omnis intellectualis operatio, & universaliter universarum animarum virtutum motus & actio, ad primam veritatis contemplationem atque divinae bonitatis amorem sunt ordinanda... Deus namque est illud unum... ad cuius intuitum atque affectum tota est mentis nostra dirigenda intentio, erigenda profectio.

3°. Nulla creatura habet esse à se. Nulla ergo creatura habet esse propter se. Quemadmodum enim omnis creatura habet esse à Deo tamquam primo principio; sic habet esse propter Deum, tamquam finem ultimum (utpote qui aequè essentialiter est finis ultimus omnium, quam principium primum omnium); sed quod non habet esse propter se, in ordine rerum, non habet rationem finis. Et quod in ordine rerum non habet rationem finis, rationem finis habere non debet in ordine amoris (cum talis esse debeat ordo amoris, qualis est ordo rerum.) Nulla igitur creatura, salvo ordine amoris, amari potest finaliter propter se.

CAPUT XIII.

Majus bonum, salvo amoris ordine, referri non potest ad minus bonum, velut amoris finem, seu positivè, seu negativè ultimum.

Sensus est, quod majus bonum finaliter amans propter minus bonum, v. g. Deum propter temporalia beneficia, vel propter nummum, peccet contra amoris ordinem: Cujus ratio est, quia amoris ordo postulat, ut minora bona amentur propter majora seu meliora, non contrà. Nec enim bona, nisi propter meliora appetenda sunt, inquit Bernardus in lib. de diligendo Deo. Quia scilicet majora propter minora amare, velut propter amoris finem, est minora plus amare quam majora. Cum amoris finis plus ametur, quam id quod propter finem amatur. Quia propter quod unum quodque tale est, & illud magis. Quod ad propositum applicat S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 3. arg. sed contrà. Et sicut principia, quae sunt ratio cognoscendi conclusiones, secundum Dialecticos plus cognoscuntur: sic finis, qui est ratio amandi media ad finem, plus amatur.

Accedit 1°. quod finis ametur propter se, & ratione sui; medium autem nec propter se, nec ratione sui. Quod autem propter se, & ratione sui amatur, magis amatur, quam quod solum amatur propter aliud; imò istud tunc propriè non amatur, sed illud dumtaxat, uti probatum est n. 51. 52. & 53.

2°. Quod mansoria dilectio (qualis est dilectio rei finaliter propter se) potior sit quam transitoria, qualis est dilectio rei, quae solum amatur propter aliud, adeoque non sistit in ipsa, sed transit in amoris finem, in quo solo sistit & manet.

3°. Quod amor medii, ut talis, sit affectus purè ministerialis, respectu amoris finis, ut talis, utpote ei serviens velut trahenti ipsi.

sum in scopum suum. Finis enim est mensura eorum quæ amantur & adhibentur propter finem, ut constat ex dictis n. 49. atque in corde amantis habet principatum & imperium in affectus & actiones necessarios vel necessarias seu utiles ad finem, ut constat ex dictis n. 50. Unde & *quæcumque res propter aliud queritur, sine dubio inferior est quam id propter quod queritur* (inquit Augustinus l. 2. de serm. Dom. in monte c. 55.) *Et ideo illud primum est, propter quod rem istam queris. Quapropter si Evangelium aut regnum Dei propter cibum querimus, priorem facimus cibum, & posterius regnum Dei.* Et in Psal. 72. *Qui aliud premium petit à Deo, & propterea servire vult Deo, charius facit quod vult accipere, quam ipsum à quo vult accipere.* Ita etiam Prosper, seu Julianus Pomerius l. 3. vit. contemplat. c. 25. *Si Deus propter illa quæ præstat, amatur... jam illud, propter quod diligitur, ei, quod dictu nefas est, antefertur.*

101 **Q**uomodo ergo (inquires) Pater æternus proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus redimendis tradidit eum? Quomodo ipse Dei Filius (nobis haud dubie melior, & in infinitum melior) propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de calis?

Respondeo nec Patrem, nec Filium ista fecisse ultimæ propter nos, nostramque redemptionem & salutem tamquam finem, sed propter nos quidem, nostramque redemptionem & salutem, tamquam subjectum indigentia; propter gloriam autem suam, manifestandamque infinitudinem sui erga nos amoris, tamquam finem. Quomodo etiam Ecclesia Deo spirituales preces, sacrosanctumque altaris sacrificium Deo offert ad impetranda temporalia beneficia, v. g. pluviam, pacem, &c. non in istis velut in fine harendo, sed ista nobis velut subjecto indigentia impetrando, eademque ipsa ad Dei gloriam & obsequium, gratiasque ipsi persolvendas referendo. Ad quod significandum, Collectam pro pace, *Dens à quo sancta desideria, &c. concludit sic: & corda nostra mandatis tuis dedita, &c.* Collectam etiam pro infirmis concludit hunc in modum: *ut reddita sibi sanitate, gratiarum tibi in Ecclesia referat actiones.*

CAPUT XIV.

Ex allata regula de ordine amoris, momentosa derivantur corollaria, ut quod, inter creaturas, illa præ aliis sint amanda, quæ Deo sunt propinquiores, &c.

102 **R**atio est, quia quanto sunt Deo viciniore, tanto meliores, ut perspicuum est ex Angelico isto principio: *Ea quæ sunt ad finem (uti sunt omnes creaturæ respectu Dei) sortuntur bonitatem ex ordine ad finem: & ideo quanto sunt fini propinquiora, tanto sunt meliora.* Sed ordinatus amor postulat ut meliora, seu majora bona præ minoribus diligantur.

Cum talem esse oporteat amoris ordinem, qualis est ordo rerum; ergo.

Et hinc creaturæ rationales irrationabilibus, spirituales corporalibus, æternæ temporalibus sunt in amore præferenda, sicut & bona publica privata, ut Augustinus docet epist. 52. & 120.

Contra hanc regulam peccant, qui æternam suam vel proximi salutem perdunt pro honore temporali, duellando, abortum procurando, factumque in æternum perdendo, &c.

Neque hoc tantum sequitur ex allata regula de ordine amoris, sed & insuper 1°. inter creaturas rationales, eas quæ Deo viciniore sunt, præ aliis amandas esse. Ob rationem n. 75. allatam. Quia verò triplici in ordine aliæ viciniore sunt, vel scilicet in ordine gratiæ, vel in ordine naturæ, vel in ordine superioritatis; ordine gratiæ viciniore præferenda sunt viciniore ordine naturæ vel superioritatis. Quia perfectissima conjunctio, atque adeo vicinia ad Deum (citra hypostaticam unionem) est per gratiam, per quam homo Dei amicus, filius, & divina consors naturæ efficitur. Ideo extraneus justus in amore præferendus est propinquo injusto, ut docent Ambrosius l. 2. de Offic. c. 7. *Boni domestici sunt malis filiis præferendi.* Prosper, vel Julianus Pomerius l. 3. vitæ contempl. c. 15. *Si propinquos nostros, quamvis incompositos, turpes & malè moratos, plusquam quoslibet Sanctos (quos à nobis secundum carnem vocamus extraneos) diligamus, non solum carnaliter diligimus, sed etiam graviter in tali eorum dilectione peccamus.* Bernardus seu Author libri de modo bene vivendi ad sororem, inter opera ipsius to. 5. *Plus debemus diligere extraneos, qui nobis sunt conjuncti vinculo charitatis Christi, quam propinquos qui Deum non diligunt, nec Deo servant.*

Inter creaturas verò, Deo per gratiam conjunctas, præferenda illæ, quæ gratiæ & sanctitate præminent; proinde Deipara virgo diligenda plus cæteris Sanctis post Christum.

Similiter Angeli hominibus, ipsis etiam hominum animabus, ordine naturæ præferendi sunt, sicut & hominum animæ corporibus. Superioritatis denique ordine, superiores spirituales temporalibus sunt præferendi, & inter temporales, qui magis præcellunt. Cæteris tamen superioribus temporalibus parentes secundum aliquid præferendi sunt, utique secundum quod principium sunt vitæ nostræ; qua ratione Deo, rerum omnium principio, viciniore sunt.

Sequitur 2°. inter creaturas non rationales, eas præ aliis à nobis amandas & amplectendas, quæ magis promovere nos possunt ad conjunctionem cum Deo, utpote hac ipsa ratione excellentiores. Hinc virtus magis amanda quam corporalis vita, quam scientia, quam honor & fama, quam temporalia bona, &c. Cujus oppositum faciunt, qui virtutis acquisitionem negligunt, ut vel scientiam, vel bona temporalia acquirant, vel majus studium & sollicitudinem adhibent pro istis comparandis, quam

quàm pro comparanda virtute, aliisque bonis spiritualibus. Hi proinde amoris ordinem haud minus pervertunt, quàm dementes illi, qui magis solliciti sunt de comparando pulvere vel plumbo, quàm de comparando argento vel auro. Impinguntque in Evangelicum istud: *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, &c.*

109 Eadem ratione contra amoris ordinem peccant, qui optant mortem patris, ut potiantur hæreditate ipsius, vel ob temporale aliquod emolumentum tristantur de vita alterius, vel gaudent de morte naturali. Quia plus diligunt hæreditatem quàm vitam patris, seu illud temporale emolumentum, quàm vitam alterius, quæ in ordine rerum haud dubiè præstantior est; idè sequentes propositiones Innocentius XI. iustissimè condemnavit.

13. *Si cum debita moderatione facias, (in quo contradictio est in terminis) potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

15. *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias ex hæreditate consecutas.*

110 Sequitur 3°. esse contra amoris ordinem, propter quodcumque temporale bonum, sive fortunæ, sive honoris aut famæ, proximo se peccati mortalis periculo exponere: cum sit temporalia magis amare, quàm animam suam, Deique amicitiam & gratiam. Eo ipso namque minus ista amat, quo minus curat ista perdere, vel periculo perditionis exponere, quàm illa.

111 Sequitur 4°. esse contra amoris ordinem, ad propulsandum temporale malum longè minus, movere bellum, longè atrociora mala allaturum. Cum temporale malum longè minus, amor ordinatus postponere debeat malis longè majoribus, sicut minus bonum, bono longè majori.

112 Sequitur 5°. esse pariter contra amoris ordinem, magis amare equos, canes, flores, picturas, &c. quàm pauperes vel subditos. Cujus majoris amoris indicium est, majorem habere curam equorum, canum, &c. quàm pauperum vel subditorum: quos, utpote ordinem rerum meliores & præstantiores, amoris ordo postulat magis amari quàm equos, canes, &c.

113 Sequitur 6°. illos etiam peccare contra ordinem amoris, qui bona superflua statui præsentis, pauperum necessitatibus subtrahunt, ut altiori ea statui, per pecuniæ vim acquirendo reservent, vel in superfluis ædificiis, sumptuosive conviviis, ad magnificentiæ ostentationem expendant. Cum plus amandus sit proxi-

mus quoad necessaria vitæ, quàm altior ille status, ædificiorumque & conviviorum fastus; utpote eo ipso vanus, quo pro fine non habet gloriam Dei, sed hominum, quæ ordinati amoris finis esse nequit. Imò altior ille status & fastus eo ipso est contra gloriam Dei, quo contra divinum eleëmofynæ præceptum, uti esse probabitur, Deo dante, tomo sequente, dum de eleëmofyna.

Sed & ista prætentio altioris status, per pecuniam, vana est, & contra rectam rationem, quæ dicitur, altiorem statum prætendendum non esse ab homine, qui non est eo dignus. Sola verò pecunia non reddit hominem honore (nec proinde statum altiore) dignum. Cum sit peccatum acceptionis personarum, solo intuitu pecuniæ, unum præ alio honorare, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 63. a. 3. Quod & Jacobus Apostolus tradit in canonica sua c. 2. Si quis itaque dives altiorem statum prætendat, prius eo se dignum reddat, non solâ pecuniâ, sed virtute, scientiâ, bellicâ fortitudine, rectâ Reipublicæ administratione, aliove notabili servitio, vel subsidio, Reipublicæ in necessitate præstito. Enimverò si solâ pecuniæ vi, absque alio titulo, honorem promerente, honorabiliorem statum prætereundum liceret, in manu cuiuscumque divitis foret, eximere se ab obligatione eleëmofynæ de superfluis erogandæ. Quia in manu ipsius foret, superflua statui præsentis, in altioris status comparationem reservare. Quod qui assereret, Evangelio contradiceret, concineretque Assertoribus damnatæ istius propositionis: *Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui; Sua vix aliquis revertitur ad eleëmofynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.*

Sequitur 7°. temporalia inordinate diligere ab iis qui, pro re parva temporali, statim convolant ad lites, in se (præter jacturam temporis, impedimentumque multiplex spiritualis profectus) causare solitas multa spiritualia damna, inimicitias, odia, rixas, detractiones, judicia temeraria, iras, blasphemias, &c. Quorum ubi proximum vel probabile est periculum, amoris ordo postulat, temporalia ista reputari ut stercora, ut Christum lucrifaciamus, injuriamque potius sustinendam in re temporali, ut Apostolus docet 1. Cor. 6. cum magno interesse spirituali parvum temporale postponere debeamus. Unde saltem tunc Dominicum observandum est præceptum: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Videri potest Estius ad citatum Apostoli locum.

Sequitur 8°. nullam creaturam à nobis diligendam, nisi in ordine ad Deum. Nullam proinde, cujus dilectio, spectatis omnibus circumstantiis, hic & nunc, per se, vel per accidens, impeditiva sit divinæ gloriæ vel divini amoris, ut sunt vani mulierum ornatus, nuditas pectoris, & similia. Nulla quippe creatura ordinate diligere potest finaliter propter se, sed propter Deum dumtaxat, ut constat ex

- dictis cap. II. atque hinc
 117 Sequitur 9°. officium vel statum inordinatè
 prætendi ab eo qui aptus non est isto in officio
 vel statu, Dei gloriam promovere, sed potius
 impedire, ob defectum virtutis vel capacitatis.
 118 Infinita propemodùm hujusmodi corollaria

capitibus sequentibus deducenda ex eadem ordi-
 natæ dilectionis regula consequuntur, ex
 quibus apparet quàm ea utilis sit, imò neces-
 saria ad vitam christianè instituendam. Cùm
 meritò dici possit basis & fundamentum totius
 Moralis christianæ.

LIBER SEXTUS.

Amor Dei ordinatus.

IN sancto Cantico Canticorum cantat
 sponsa Christi, *Orámate in me charita-
 tem*, ait Augustinus 15. civit. 22. in-
 finuans in ipso etiam Dei amore ordinem ser-
 vandum esse. Quem ordinem licet ex dictis li-
 bro præcedenti facile sit colligere: quia tamen
 de dilecto, deque ipsius dilectione nunquam
 satis, & quia circa Dei creaturarumque dile-
 ctionem complures prodierunt noviorum Ca-
 sivistarum opiniones, à documentis divinæ Scrip-
 turæ, atque à Sanctorum Theologia Philoso-
 phiaque alienæ, istam Sanctorum Theologiam
 Philosophiamque enucleatius discussam, visum
 est novitiis opinionibus illis opponere, divino-
 rum documentorum autoritate roborare, ra-
 tione illustrare, atque à contradicentium ar-
 gumentis vindicare, ut desinat novitas ince-
 dere vetustatem, omnibusque veritatis & cha-
 ritatis zelatoribus patenter innotescat, quàm
 fundata, quàm solida, quàm sancta, quàm
 venerabilis & amabilis sit vetusta hac de re do-
 ctrina, quam charitatis Doctor Augustinus præ
 cæteris illustravit. Ex quo præcipua testimonia,
 velut scintillas quasdam charitatis emicantes,
 & sese uberrimè quaquaversum diffundentes
 colligemus.

CAPUT I.

*Ordinatus amor non est, quo quis Deum, non
 propter Deum, sed propter seipsum; velut
 amoris finem, ultimè diligit.*

Hanc doctrinam (cum Sanctis) tradunt
 gravissimi Doctores. Gerson serm. ... in
 solemn. omn. Sanct. Joannes Lenfaus (in
 quo, teste Hentico Gravio, & solida S. Augu-
 stini doctrina, & suavis Lactantii elegantia
 enituit) lib. 6. de libert. Christ. c. 6. & lib. 7. de
 charitate c. 19. Cardin. Bellarminus l. 5. de ju-
 stitia c. 8. & 9. Card. Toletus l. 4. c. 9. Malde-
 rus 1. 2. q. 114. a. 3. dub. 5. Franciscus Labata
 in thesauro mor. auctoris Edit. Antwerp. V.
 Amor Dei proposit. 23. Contensonius tom. 4.
 dissert. 3. c. 1.

2 Et probatur 1°. ex Augustino l. 83. qq. q.
 30. *Neque enim ad aliud Deus referendus est,*
 (id est, non propter aliquid à se distinctum fi-
 naliter amandus) *quoniam omne quod ad aliud*
referendum est, inferius est quàm id ad quod
referendum est. Lib. 2. de serm. Dom. in mon-
 te c. 25. *Quacumque res propter aliquid aliud*
quæritur, sine dubio inferior est, quàm id prop-
ter quod quæritur.

2°. Ex S. Bernardo serm. de Cantico Eze-
 chiae, ubi sic: *Qui timet ire ad portas inferi,*
& qui Deum cupit videre propter quietem sui,
interque profecto quærit que sua sunt.

Et, ut antè dixit, prior se gerit ut servus, 3
 posterior ut mercenarius. Atqui mercenarius
 propriâ trahi cupiditate cognoscitur, ut ait epist.
 11. ad Fratres Carthufenses: cupiditas verò
 est amor inordinatus. Unde subjungit: *Su ita-*
que servo sua lex, timor, quo constringitur; sit
mercenario cupiditas, quâ & ipse arctatur...
horum nulla sine macula est. Quia scilicet non
 castè diligit bonum. Nam ut Mellissus Do-
 ctor præloquitur ibidem: *Qui magis, am*
certè solum diligit suum, convincitur non castè di-
ligere bonum, quòd utique propter se diligit,
non propter ipsum. Et hic talis non potest obedi-
re Propheta, qui ait: Confitemini Domino, quon-
iam bonus. Confitebitur quidem, quia forassis
bonus est sibi, non autem quia bonus est in se.
Quapropter noverit in se dirigi illud ab eodem
Propheta opprobrium: Confitebitur tibi, cum be-
nefeceris ei. Quod bonum, seu Deum non di-
 ligat propter ipsum, sed propter seipsum, am-
 pliùs declarat his verbis: *Cum se videt per se*
non posse subsistere, Deum, quasi sibi necessa-
rium, incipit per fidem inquirere & diligere.
Diligit itaque... Deum, sed propter se, non
propter ipsum. Quod non esse propriè diligere
 Deum, constat ex verbis ipsius lib. præce-
 denti n. 52. relatis.

3°. Id ipsum probatur ex S. Thoma opusc. 4
 61. c. 3. *Sicut minus bonum ad majus bonum,*
sic beatitudo creata, per influentiam beatitudi-
nis increata, & summi boni, ad ipsum summum
bonum quod influit est referenda... dum ergo quis
diligit Deum propter Deum habendum, ut ha-
bere Deum, vel frui Deo, sit finis, in quo quies-
cimus... sic diligere est malum... beatitudo enim
creata, seu Dei fructu, non debet poni finis,
in quo quiescimus, sed per ipsum in Deo, tam-
quam sine in quo quiescimus, ut antè dixit.

4°. Ex S. Maria Magdalena de Pazzis in-
 tellig. divin. lib. 4. cap. 16. dicente, quòd
 oportet, nec etiam Deum velle, nisi propter
 Deum.

5°. Deum diligere, non propter Deum, 6
 sed propter seipsum, velut amoris finem, 1°.
 est seipsum majori in pretio habere, quàm
 Deum. Semper enim finis excellit id quod est ad
 finem. S. Thomas 2. 2. q. 152. a. 5. in corp.
 2°. est